

Opinnäytetyö (YAMK)

Liiketoiminnan kehittäminen

Kirjasto- ja tietopalvelu

2019

Nina Siven

NÄKÖKULMIA HELLE- KIRJASTOJEN KOKOELMAPOLITIIKAN SUUNNITTELUUN

Nina Siven

NÄKÖKULMIA HELLE-KIRJASTOJEN KOKOELMAPOLITIIKAN SUUNNITTELUUN

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Helle-kirjastojen yhteisen kokoelmapolitiikkahankkeen perusteita ja esitellä näkökulmia ja malleja sen suunnittelun tueksi. Yhteisen kokoelmapolitiikan tehtävänä on heijastaa asiakaskunnan tarpeita ja kuvata kokoelmatyön käytäntöjä, määritellä kokoelmien sisältöä, formaatteja ja laajuutta sekä kartoittaa kokoelmatyön kehittämisen suuntia.

Tutkimus on kehittämistutkimus. Tiedonhankintamenetelmänä on käytetty kyselytutkimusta. Kyselylomake jaettiin sähköpostin ja sosiaalisen median avulla kaikille Helle-kirjastojen työntekijöille. Vastauksia tuli 47 kappaletta.

Valtaosa kyselyyn osallistuneista oli sitä mieltä, että yhteinen kokoelmalinjaus on tarpeellinen. Yli puolet vastanneista katsoi, että seutuyhteistyö tukee oman kirjaston kokoelmatyötä. Kyselyn myötä tuli esiin myös mielipiteitä kokoelmayhteistyön kehittämisen suunnasta sekä ideoita yhteistyön kehittämiseksi.

Toimintojen keskittäminen ja yhteistyön kehittäminen mahdollistavat joustavamman ja tasalaatuisemman asiakaspalvelun sekä tehokkaamman ja taloudellisemman toiminnan. Yhteisen strategian laatiminen on tärkeää, jotta voidaan ennakoida tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista ja suunnata organisaation resursseja oikein ja järkevästi.

ASIASANAT:

kokoelmatyö, kirjastot, kokoelmapolitiikka, seutuyhteistyö, Helle-kirjastot

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Library and information services

1.9.2019 | 43 pages, 2 pages in appendices

Nina Sívén

PERSPECTIVES ON THE COLLECTION POLICY FOR HELLE-LIBRARIES

The aim of the study was to explore the basics of a common collection policy strategy for Helle libraries and to present perspectives and models to support its design. The objective of the common collection policy is to reflect the needs of the clientele and to describe the practices of the collection work, to define the contents, formats and scope of the collections and to explore the directions of developing the collection work.

The study method of the present study is a development research. Survey was used as the method of data acquisition and it was conducted by distributing a questionnaire via email and social media to all employees of the Helle Libraries. There were 47 responses.

The majority of the respondents thought that a common collection policy was necessary. More than half of the respondents thought that regional cooperation supports the collection work of their own library. The survey also revealed opinions and yielded ideas for developing co-operation.

Centralization would allow for more flexible and consistent customer service, as well as more efficient and economical working methods. Developing a common strategy is important for anticipating the future competencies and rationalizing the organization's resources.

KEYWORDS:

collection development, libraries, collection policy, regional co-operation, Helle-libraries

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
1.1 Taustaa ja toimeksianto	6
1.2 Tutkimuksen tavoitteet	9
1.3 Tutkimusmenetelmät	10
2 KOKOELMA JA KOKOELMATYÖ YLEISESSÄ KIRJASTOSSA	14
2.1 Seutuyhteistyö Suomen kirjastoverkossa	16
2.2 Helle-kirjastojen kokoelmapolitiikka	17
2.3 Kokoelmien arviointi	17
3 KOKOELMAPOLITIIKAN VALMISTELUN TOIMENPITEET JA ANALYTIikka	19
3.1 Tietojen keruu	20
3.2 Analyysit	21
3.3 Strategia, toimenpiteet ja seuranta	24
4 SEUTUYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN	26
4.1 Kumppanuus	28
4.2 Oppiva organisaatio	31
4.3 Tutkimuksen luotettavuus	31
5 KOKOELMATYÖ HELLE-KIRJASTOISSA - TAUSTAKYSELY HENKILÖSTÖLLE	32
5.1 Toimintamallien kehittäminen	37
6 YHTEENVETO	39
LÄHTEET	41
KUVAT	
Kuva 1. Helle-kirjastot. (Hangon kaupunginkirjasto, 2019).	6
Kuva 2. Uudenmaan maakunnan kunnat. (Uudenmaan liitto, 2019.)	7

1 JOHDANTO

Digitalisaation myötä tieto, työ, kuluttaminen, sosiaaliset verkostot ja viihde ovat siirtyneet yhä enenevässä määrin verkkoon. Sen myötä asiakaskokemuksen merkitys palvelukohtaamisissa on muodostunut entistä huomionarvoisemmaksi asiaksi kirjastopalveluja suunniteltaessa. Kokoemien asiakaslähtöinen kehittäminen on kirjastopalvelujen järjestämisen keskiössä edelleen yhtä merkittävä ja ajankohtainen tehtävä kuin viisikymmentä vuotta sitten. (Turner 2013, 89-91.)

Luovuus, yhteistyö, viestintä ja kriittinen ajattelu ovat kirjasto-organisaatioiden tulevaisuuden kannalta merkittäviä tekijöitä. Ne eivät liity yksinomaan kokoelmiin ja aineistojen tuntemukseen, vaan enenevässä määrin koko kirjastotoiminnan ja palvelujen analyysiin ja arviointiin sekä ongelmanratkaisuun. (Hildreth 2013, 100.)

Nykyaikainen kirjasto ei voi enää keskittyä soveltamaan vanhoja toimintamalleja perinteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. On tunnistettava tulevaisuuden palvelutarpeita, asetettava uudenlaisia tavoitteita ja kyettävä sopeutumaan yhteiskunnassa tapahtuvaan muutokseen joustavasti ja nopeasti. Tiukasti omien kuntarajojen sisällä toimiminen ei enää riitä, yksittäisen kirjaston ylläpitämiseen ja kehittämiseen tarvitaan organisoitua yhteistyötä. Ryhmäorganisaation etuna on ongelmanratkaisun ja palvelun tuottaminen rinnakkain suuremmalla volyymillä. (Karlöf ym. 2003, 87-88.)

Yksittäisen kirjaston kokoelma on yleensä muodostunut palvelemaan oman alueen, kunnan, asukkaita. Kokoelman sisältöihin vaikuttavat esimerkiksi kunnan ikärakenne ja kuntalaisten koulutustaso. Kirjastokimpat muodostuvat usein hyvin erikokoisista kunnan- ja kaupunginkirjastoista. Eri kuntien kielipolitiikka, elinkeinot ja koulutus, vapaa-ajan viettotavat sekä ikä- ja perherakenteet poikkeavat toisistaan paljonkin ja sen myötä kirjastokokoelmien sisällöt ja painopisteet voivat olla hyvinkin erilaisia ja erikoistuneita. Seutuyhteistyön myötä erilaisten kirjastojen kokoelmat palvelevat yhteisissä kirjastojärjestelmissä ja tietokannoissa entistä laajemman alueen asukkaita. (Turner 2013, 91.)

Työn ja tekemisen ymmärtäminen, kehittäminen ja organisointi vaatii järjestelmistä saatavan datan ja täsmällisen analytiikan avulla hankittavan tiedon lisäksi myös työntekijöillä olevaa hiljaista tietoa. Organisaatioiden kehittämishankkeissa on aina lopulta kysymyksessä työntekijän käyttäytymisen ja toiminnan muutos. Toiminnan kehittäminen edellyttää koko organisaation kaikkien jäsenten laajaa osallistumista. Hiljaisen tiedon

hyödyntäminen on mahdollista vain jos kaikki osallistuvat aktiivisesti yhteistyöhön. Muutokseen sopeutuminen edellyttää mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa muutokseen. Henkilöstön osallistaminen organisaation toiminnan kehittämiseen vähentää muutosvastaisuutta ja sitouttaa henkilöstöä toiminnan kehittämiseen pitkällä aikavälillä. (Karlöf ym. 2003, 119-123.)

1.1 Taustaa ja toimeksianto

Neljän uusmaalaisen kirjaston, Porvoon, Sipoon, Askolan ja Pornaisten kirjastojen muodostama Porsse-kimppa muutettiin Helle-kirjastoiksi kesällä 2017 sen jälkeen, kun kirjastoyhteistyöneuvottelujen tuloksena päätettiin yhdistää kaikkiaan kaksitoista kirjastoa. Sysäyksen kimpan laajentamiseen antoi tuleva kirjastojärjestelmän vaihdos, jonka myötä tavoitteena oli lisätä Uudenmaan alueen kirjastojen yhteistoimintaa. Uudeksi järjestelmäksi valittiin avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmä KOHA. Helle-kirjastoihin kuuluvat Porvoon, Sipoon, Pornaisten, Askolan, Pukkilan, Loviisan, Lapinjärven, Myrskylän, Hangon, Inkoon, Raaseporin ja Siuntion kirjastot (kuva 1).

Kuva 1. Helle-kirjastot. (Hangon kaupunginkirjasto, 2019).

Uudellamaalla on kaikkiaan 26 kuntaa, joiden joukkoon mahtuu kasvukeskittymien ohella myös väestön ikääntymisestä ja väestötappiosta kärsiviä kuntia, kuva 2. Maakunnan pienimmät kunnat ovat Helle-kirjastoihin kuuluvat, noin kahdentuhannen

asukkaan Pukkila ja Myrskylä. Osa sekä läntisen että itäisen rannikon kunnista on ruotsinkielisiä, mikä tuo seutuyhteistyöhön oman ulottuvuutensa. (Uudenmaan liitto, 2019.)

Kuva 2. Uudenmaan maakunnan kunnat. (Uudenmaan liitto, 2019.)

46 % Uudenmaan kirjastoista kuuluu Helle-kirjastoihin. Ulkopuolelle jäävät pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastot (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa), Kirkes-kirjastot (Järvenpää, Kerava, Mäntsälä ja Tuusula), Lukki-kirjastot (Karkkila, Lohja ja Vihti), Ratamo-kirjastoihin kuuluvat Hyvinkää ja Nurmijärvi, sekä Kirkkonummi, joka ei kuulu mihinkään kirjastokimppaan.

Opinnäytetyöni aihe, Helle-kirjastojen yhteisen kokoelmapolitiikan ja -strategian perusteiden suunnittelu, tuli ehdotuksena Porvoon kaupunginkirjaston – Uudenmaan kehittämiskirjaston palveluesimieheltä Kaisa Toloselta. Aihe on ajankohtainen ja Helle-kirjastojen tulevaisuuden toiminnan ja palvelujen tuottamisen suhteen välttämätön kehittämiskohde.

Porsse-kirjastoilla oli yhteinen kokoelmapolitiikka, jossa määriteltiin aineiston valintaperiaatteet kirjastoille, ohjeistettiin aineistohankinnan kilpailutuksesta, kokoelmien arvioinnista, poistoista ja varastoinnista. Ohjeistus koski yksittäisiä kirjastoja ja niiden toimintalinjauksia. Ainoa koko kimppaa koskeva linjaus liittyi varastointiin. Porvoon kaupungin kirjaston tehtävä oli maakuntakirjaston ominaisuudessa varastoida Porsse-kirjastojen viimeiset kappaleet esimerkiksi kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta tai muuten merkittävästä aineistosta. (Porsse-kirjastojen kokoelmapolitiikka, 2013.)

Alkuperäinen ajatukseni oli benchmarkingin eli vertailuanalyysin avulla löytää muista kirjastokimpoista toimintamalleja ja käytänteitä hyödynnettäväksi Helle-kirjastojen seutuyhteistyössä. Tutustuttuani aiheeseen paremmin havaitsin, että kopioitavaa tai opittavaa on lopulta vähän. Kirjastoala on suhteellisen pieni ja verkostot ja verkostoituminen ovat hyvällä tasolla. Jos jossain kehitetään toimiva käytänne tai työtap, niin tieto kulkeutuu kirjastosta toiseen varsin nopeasti.

Kirjastokimpat koostuvat tavallisesti hyvin erikokoisista kirjastoista, joiden tarpeet ja toiveet yhteistyön muodoista ja tasosta saattavat poiketa paljonkin toisistaan. On tiettyjä osa-alueita, kuten hankinta, jossa yhteistyön avulla on mahdollisuus saada taloudellista hyötyä. Sitten on toimintoja, kuten kuvailu, josta monissa kirjastoissa pidetään lähes mustasukkaisesti kiinni. Kuvailu nähdään perustavanlaatuisena työtehtävänä ja siihen liittyvän ammattitaidon katoaminen omasta kirjastosta nähdään menetyksenä.

Kokoelmatyö on kirjaston perustoimintaa, joka ei tällä hetkellä ole erityisen kiinnostuksen kohteena. Kirjastokimppojen toimintaa on tutkittu viime vuosina enimmäkseen kirjastojärjestelmien ja asiakaspalvelun näkökulmista. Edellinen samaa aihepiiriä sivuava tutkimus on tehty Turun ammattikorkeakoulussa 2015. Kyseessä on Marja-Liisa Ronimuksen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö, Verkostoitumisesta ja vertaisoppimisesta apua laatu- ja arviointityöhön. Ronimus on tutkinut Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueiden kirjastojen verkostoyhteistyötä. Kirjasto- ja kansalaisopistoyksikön johtaja Pirkko Lindberg on tutkinut kirjastojen seutuyhteistyötä lisensiaatintyössään Kumppanuus Suomen yleisissä kirjastoissa, vuonna 2014.

Kirjastokokoelman ylläpito ja kehittäminen sisältävät paljon rutiiniluonteisia tehtäviä ja työtä, jonka kehittäminen ja keskittäminen seutuyhteistyönä olisi taloudellisesti ja toiminnallisesti järkevää. Eri kokoisten kuntien kirjastopalvelut ovat mittakaavallisesti hyvin erilaisilla tasoilla. Kokoelmatyö on kokonaisuus, jota innovatiivisesti ja ennakkoluulottomasti tarkasteltuna voitaisiin kehittää tuottavaksi ja joustavaksi malliksi.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Helle-kirjastojen yhteisen kokoelmapolitiikkahankkeen perustaa ja esitellä mahdollisia malleja ja käytänteitä sen toteuttamiseksi. Tutkimuskysymyksinäni olivat

- Minkälaisia mielipiteitä ja ideoita Helle-kirjastojen henkilöllä on yhteistyön kehittämisestä kokoelmatyön eri osa-alueilla ja miten niitä voitaisiin siirtää käytäntöön?
- Minkälaisia selvityksiä olisi hyvä tehdä yhteisen kokoelmalinjauksen tai -politiikan perustaksi?

Professori Terttu Kortelainen (2009) on määritellyt kokoelmien kehittämispolitiikan seuraavasti:

[Kokoelmapolitiikka] on dokumentti, joka toimii suunnittelu- ja viestintävälineenä sekä kirjaston sisällä (henkilökunta, kehysorganisaatio) että ulospäin (asiakkaat, muut kirjastot).

Kortelaisen (2009) mukaan kehittämispolitiikka muodostuu vastaamalla kysymyksiin:

1. Miten aineiston valintapäätökset tehdään?
2. Mitä aineistoja hankitaan?
3. Mitä säilytetään?
4. Mitä siirretään varastoon tai poistetaan?

Kokoelmapolitiikan perusteena on kirjaston tai seutuyhteistyön toiminta-ajatus ja tavoitteet. (Kortelainen, 2009.)

Yhteisen kokoelmapolitiikan tehtävänä on heijastaa asiakaskunnan tarpeita ja kuvata kokoelmatyön käytäntöjä, määritellä kokoelmien sisältöä, formaatteja ja laajuutta sekä kartoittaa kokoelmatyön kehittämisen suuntia. Kokoelmapolitiikka on kokoelmanhoidon työkalu, joka edistää yhteisten arvojen ja tavoitteiden saavuttamista sekä vakiinnuttaa kuvailun ja varastoinnin toimintoja.

1.3 Tutkimusmenetelmät

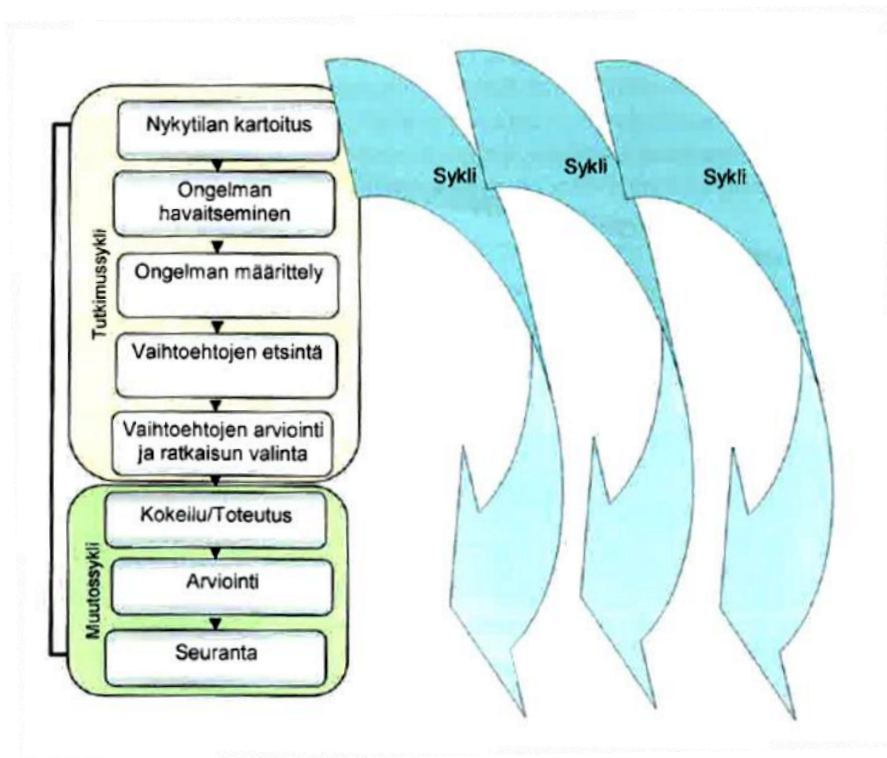
Opinnäytetyöni on kehittämistutkimus. Liikkeellepanevana voimana kehittämistutkimuksessa on aina muutostarve. Kehittämistutkimus yhdistää tutkimuksen ja kehittämisen, tavoitteenaan parempi toiminto tai käytäntö. Kehittämistutkimus ei ole erillinen tutkimusmenetelmä, vaan pikemminkin erilaisista tutkimusmenetelmistä muodostuva tutkimusote, jossa voidaan yhdistellä sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimusmenetelmät valitaan kehittämiskohteen, tutkimusongelman ja -tilanteen mukaan. (Kananen 2015, 33.)

Erilaisissa organisaatioissa tehdään kehittämistyötä jatkuvasti, mutta kehittämistutkimuksesta on kyse vasta kun työhön sisältyy tutkimuksellinen ote ja tutkimusosio. Perinteinen tutkimus tutkii ja analysoi ongelmaa ja sen syitä ja esittää ratkaisun. Kehittämistutkimus on kvalitatiivista tai kvantitatiivista tutkimusta laajempi käsite, sillä sen tavoitteena on havaitun ongelman poistaminen tutkimuksen avulla. (Kananen 2015, 40.)

Tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä luomaan ja kokeilemaan uusia teorioita. Tutkija tarkastelee tutkittavaa ilmiötä ”ulkopuolelta” ja noudattaa tieteelliseen tutkimukseen liittyviä traditioita. Punnitaan tieteenfilosofisia kysymyksiä, käytetään hyväksyttyjä menetelmiä ja vahvaa teoreettista viitekehystä. Tulokset julkaistaan tavallisesti tutkimusjulkaisuissa. (Ojasalo ym. 2015, 18.)

Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena on uudistaa toimintatapoja ja ratkaista käytännön ongelmia. Kehittämistutkimuksen tueksi tutkittavasta ilmiöstä kerätään systemaattisesti sekä käytäntölähtöistä että teorialtietoa, useiden erilaisten menetelmien avulla. Kehittämistutkimuksessa vuorovaikutus ja tutkimuksen monipuolinen dokumentointi ja esittely tutkimuksen eri vaiheissa ovat keskeisessä asemassa. (Ojasalo ym. 2015, 18.)

Kehittämistutkimus etenee sykleissä, kuvio 1. Kehittämistyö voi olla jatkuva prosessi, jossa toiminta kehittyy edelleen syklien toistuessa. (Kananen 2015, 41-42.)

Kuvio 1. Kehittämissyklin vaiheet. (Kananen 2015, 42).

Kyselytutkimus

Tiedonhankintamenetelmänä on käytetty kyselytutkimusta. Kyselytutkimus eroaa haastattelusta lähinnä siten, että haastattelutilanteessa haastattelija ja haastateltava ovat vuorovaikutuksessa. Kyselytutkimuksessa tutkimuslomakkeen on oltava rakenteeltaan ja sisällöltään niin selkeä ja yksiselitteinen, että se toimii ilman haastattelijan vuorovaikutteista tukea. (Vehkalahti 2014, 11-12).

Kyselytutkimus on hyvä tapa kerätä ja tutkia tietoa monimutkaisistakin ilmiöistä, toiminnasta, mielipiteistä ja asenteista. Kyselytutkimukseen sisältyy useita erilaisia epävarmuustekijöitä ja haasteita, jotka on huomioitava. Onko kysely kohdennettu oikeille henkilöille, kysytäänkö oikeita asioita, saadaanko vastauksia riittävän paljon, saadaanko vastauksista informaatiota ja toimivatko mittarit odotetulla tavalla? (Vehkalahti 2014, 12).

Kyselylomaketutkimuksessa tutkimusasetelma on joko poikittaistutkimus tai pitkittäistutkimus, eli seurantatutkimus. Poikittaistutkimuksessa aineistoa kerätään useilta vastaajilta kertaluonteisesti ja pitkittäistutkimuksessa aineistoa kerätään vähintään kahtena eri ajankohtana samoilta vastaajilta. Tutkimusasetelman valinta riippuu tiedon tarpeesta ja

kysymyksenasettelusta. Poikittaistutkimuksen analyysi kuvaa ilmiötä, kun pitkittäistutkimusanalyysi myös selittää sitä. (Vastamäki 2015, 121).

Helle-kirjastojen kokoelmatyötä tekeville henkilöille lähettämäni kyselytutkimus on poikittaistutkimus. Tavoitteenani oli kerätä tietoa paitsi kokoelmatyön nykytilasta Helle-kirjastojen eri kirjastoissa, myös kartoittaa kokoelmatyötä tekevien ajatuksia, ideoita ja toiveita sen kehittämisestä kimppatasolla. Kyseessä oli CAWI-tutkimus, computer-assistend web interviewing, jossa vastaaja täytti verkkolomakkeen itsenäisesti. Käytin verkkolomaketta, koska arvioin sen avulla tavoittavani kohderyhmän kaikkein tehokaimmin. (Pahkinen 2012, 214).

Lähetin kyselyn kaikkien kahdentoista Helle-kirjaston johtajille saatekirjeen kera ja pyysin heitä välittämään sen koko kirjaston henkilöstölle. Laitoin linkin myös Alueellisen kehittämiskirjaston Facebook-ryhmään ja kyselyn kestäessä lähetin muistutuksia kyselyyn vastaamisesta. Muistutuksilla olikin myönteinen vaikutus vastausten kertymiseen. Tekeväni tutkimusta on tulevaisuudessa mahdollista jatkaa pitkittäistutkimuksena syklisen kehittämistutkimuksen pohjalta.

Kyselyyn tuli vastauksia 47 kpl. Helle-kirjastoissa työskentelee kaikkiaan noin 130 henkilöä, joten kyselyyn vastasi 36 % koko henkilöstöstä. Yksi kyselytutkimuksen luotettavuutta ilmaiseva seikka on vastausprosentti. Pidin vastausprosenttia suhteellisen vaatimattomana, mutta Kimmo Vehkalahden (Vehkalahti 2014, 44.) mukaan kyselytutkimuksen tyypilliset vastausprosentit jäävät usein alle 50 prosenttiin. Yksi potentiaalinen syy alhaiselle vastausprosentille on kyselyn aihepiiri. Kohdensin kyselyn koko henkilöstölle, mutta on mahdollista, että siihen vastasivat pääasiassa kokoelmatyötä tekevät henkilöt, joita aihe varmasti eniten kiinnostaa.

Verkkolomake on tiedonkeruussa varsin monipuolinen ja käyttökelpoinen työkalu. Käytin kyselytutkimuksen laadintaan Webropol-ohjelmaa, jonka avulla sain helposti myös kattavan ja hyvän raportin kyselyn tuloksista. Mittausvälineen eli kyselylomakkeen tekemisessä tärkeimpiä työvaiheita on tutkittavan ilmiön sanoittaminen ymmärrettäviksi kysymyksiksi. Toinen merkittävä seikka on kyselylomakkeen käytettävyyden varmistaminen. Mittavirheet ovat vastauskadon ja peittovajeen ohella kolmas kyselytutkimuksen luotettavuutta heikentävä seikka. (Pahkinen 2012, 214-216.)

Henkilökyselyssä tieto on tutkimuksen kohdehenkilön muistissa, jolloin kysymysten tulee olla muotoiltu siten, että niihin on kokemuksellista muistivarantoa käyttämällä helppo

vastata. Kyselylomaketta onkin syytä testata ennakkoon. Lomakkeen esitestaajiksi värvätään henkilöitä, jotka esimerkiksi ammattinsa ja työtehtäviensä puolesta edustavat kyselyn kohteita. Testasin kysymykset ja lomakkeen käytettävyyden etukäteen neljällä kollegallani, joista kaksi työskentelee Helle-kirjastoissa. Testivastausten myötä muokkasinkin kysymyksiä ja tarkensin kysymyksenasettelua täsmällisemmäksi. (Pahkinen 2012, 221).

2 KOKOELMA JA KOKOELMATYÖ YLEISESSÄ KIRJASTOSSA

Kirjastokokoelma ja kokoelmatyö ovat oleellinen osa kirjaston toimintaa. Kuten Kansalliskirjaston kirjastonhoitaja Raine Wilén asian tiivistää:

Jos ei ole kokoelmaa ei ole kirjastoa. (Wilén & Kortelainen 2007, 7-9.)

Menestyksekkääseen toimintaan ei enää riitä muutokseen sopeutuminen, on oltava aloitteellinen ja aktiivinen. Sama koskee paitsi liikeyrityksiä, myös julkisorganisaatioita. Toimintaympäristön muutos ja alati lisääntyvä tiedon määrä edellyttävät innovatiivisuutta ja uutta ajattelua. Jotta tietotulva saadaan mahdollisimman tehokkaasti hyödynnettyä, tarvitaan yhä enemmän täsmällistä tutkimustietoa ongelmien ratkaisemiseksi ja organisaatioiden toiminnan kehittämiseksi. (Ojasalo ym. 2015, 13.)

Organisaatioissa on usein pinttyneitä asenteita, todellisuuteen perustumattomia käsityksiä ja luutuneita toimintamalleja, jotka perustuvat luuloon ja vanhaan tietoon. Kuvitellaan, että asiakkaat ja heidän tarpeensa tunnetaan ja kymmenen vuoden takaista palvelukonseptia pidetään edelleen toimivana ja relevanttina. Käytännön kehittämistutkimuksessa oleellista onkin siirtää teoriaa ja tietoa käytäntöön ja hyödyntää sitä toiminnan ja palvelujen kehittämisessä. (Ojasalo ym. 2015, 21.)

Kaikki kirjastot eivät voi hankkia ja säilyttää kaikkea. Kokoelmatyö edellyttää aktiivista yhteistyötä paitsi muiden kirjastojen, myös kirjastonkäyttäjien kanssa. (Wilén & Kortelainen 2007, 7-9.)

Laki yleisistä kirjastoista, 29.12.2016/1492, määrittää yleisen kirjaston tehtävät seuraavasti:

Yleisen kirjaston tehtävänä on:

1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisältöihin;

2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;

3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;

4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;

5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;

6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Tämän päivän monipuolinen ja uudistuva kokoelma ei ole käsitteenä, saati sisällöltään enää sama kuin kymmenen tai 20 vuotta sitten, jolloin kokoelma muodostui fyysisistä niteistä. Digitalisaatio on muuttanut aineistoja digitaalisiksi medioiksi ja fyysinen julkaiseminen on vähentynyt. Esimerkiksi lehdet, musiikki ja elokuvat siirtyvät verkkoon yhä enenevässä määrin. Sen myötä niiden saavutettavuus muuttuu ja pääsy sisältöihin saat-
taa hankaloitua. Vaarana on asiakkaiden, kuntalaisten, eriarvoistuminen. Kaikilla kun-
nilla ja kirjastoilla ei ole varaa hankkia saman tasoisia käyttöoikeuksia ja lisenssejä. Osaa
aineistoista ei tulevaisuudessa mahdollisesti edes tarjota enää kirjastoille. Kokoelman
käsite on muuttunut saavutettavan sisällön käsitteeksi. (Litmanen-Peitsala 2018.)

Kirjaston perimmäinen rooli erilaisten dokumenttien järjestäjänä, metatiedon tuottajana
ja tiedonhaun opastajana ei digitalisaation myötä ole lopulta kovin paljon muuttunut. Pas-
siivisesta aineistojen varastoisesta on siirrytty ja yhä enenevässä määrin siirrytään
aktiiviseen kokoelmatyöhön. (Saarti & Relander 2015, 137).

Kokoelmatyö terminä kattaa useita osa-alueita; aineiston hankinnan, kuvailun, kokoel-
manhoidon ja varastoinnin työtehtäviä. Siihen kuuluu oleellisina alueina myös erilaiset
kokoelmien avaamiseen liittyvät tehtävät, kuten kirjavinkkaus, aineistoesittelyt ja -näyt-
telyt. Kokoelmatyöhön liittyy monenlaisia rutiiniluonteisia tehtäviä, joiden jakaminen ja
keskittäminen edesauttaisi kirjastohenkilöstön osaamisen hyödyntämistä ja työajan jär-
kevää käyttöä kirjastojen asiakastyössä.

Laki yleisistä kirjastoista, 29.12.2016/1492, asettaa yhdeksi kirjastotoiminnan tavoit-
teeksi lukemiskulttuurin ja monipuolisen lukutaidon edistämisen. Tätä tavoitetta täyttävät
esimerkiksi koululuokille ja varttuneemmallekin väelle suunnatut kirjavinkkaukset, luku-
piirit ja muu lukemista tukeva toiminta.

Kirjastojen välinen, kuntarajat ylittävä yhteistyö mahdollistaa palvelujen kehittämisen
asiakaslähtöisesti ja vähentää päällekkäistä työtä. Esimerkiksi verkkopalvelujen kehittä-
misen kannalta seutuyhteistyökin on vielä pieni yksikkö. Monien toimintojen ja palvelujen
kehittämisessä valtakunnallinen ja kansainvälinenkin yhteistyö on välttämätöntä. (Yleis-
ten kirjastojen neuvosto 2016, 6.)

Pienimmissä kirjastoissa ei kaikkiin kokoelmatyön osa-alueisiin välttämättä ole riittävästi aikaa tai resursseja. Olisi järkevää jakaa työtaakkaa sekä huolehtia osaamisen jakamisesta ja siirtämisestä Helle-kirjastojen henkilöstön keskuudessa. Voitaisiin harkita myös yhteisten työntekijöiden palkkaamista erityisosaamista, kuten pedagogisia taitoja vaati-
viin tehtäviin.

2.1 Seutuyhteistyö Suomen kirjastoverkossa

Tampereen kaupunginkirjaston kirjastopalvelujohtaja Pirkko Lindbergin lisensiaatintyötään varten tekemän tutkimuksen mukaan yksittäisen kirjaston tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat muut kimppekirjastot. Suomessa kirjastojen verkostoituminen on enemmän sääntö kuin poikkeus, suurin osa kirjastoista kuuluu johonkin kirjastokimppaan. Lindbergin tutkimuksesta käy myös ilmi, että kirjastojen kokemus seudullisesta yhteistyöstä kimppekirjastojen ja maakuntakirjastojen kanssa koetaan melko ideaaliseksi kumppanuudeksi. Sitoutuminen yhteistyöhön on vahvaa ja se perustuu luottamukseen ja yhteiseen sopimukseen. Tutkimuksen mukaan luottamus korreloi kuntakoon kanssa: mitä pienempi kunta, sitä suurempaa luottamus on. (Lindberg 2014, 74-77.)

Luottamuksen lisäksi seutuyhteistyön tärkeimmiksi asioiksi koettiin yhteistoiminnalla saavutettava taloudellinen hyöty, keskinäinen oppiminen ja uusien toimintatapojen kehittäminen ja omaksuminen. Kimppa- ja seutuyhteistyön koetaan tuottavan kirjastoille hyötyä ja lisäarvoa. Epäkohtia yhteistyössä nähtiin erityisesti johdon tuessa. Kokemus tasapuolisuuden toteutumisesta jäi myös alle ideaalisen kumppanuuden tason. (Lindberg 2014, 78.)

Kirjastokimppaan kuulumisesta on taloudellista ja käytännön työhön liittyviä etuja. Hankintojen kilpailuttaminen suurempana toimijana, osaamisen jakaminen, yhteiset projektit ja toimintatavat sekä kokoelmien tehokas hyödyntäminen parantavat asiakkaan saamaa palvelua. (Lindberg 2014, 83).

2.2 Helle-kirjastojen kokoelmapolitiikka

Kirjaston kokoelmapolitiikan tavoitteena on yksiselitteisesti kokoelmatyön ja kokoelmien kehittäminen. Digitaalisessa maailmassa kokoelmapolitiikat vanhenevat nopeasti. Yhteiskunta muuttuu, tekniikka kehittyy ja organisaatiot muuttuvat. Kokoelmapolitiikan kirjaaminen ei ratkaise kokoelmatyön ongelmia, mutta se on hyvä työkalu ja apuväline esimerkiksi kokoelmatyön vastuualueiden määrittelyssä, budjetoinnissa ja kokoelmien kartuttamisen ja hallinnan ohjenuorana. (Marvia 2005, 9.)

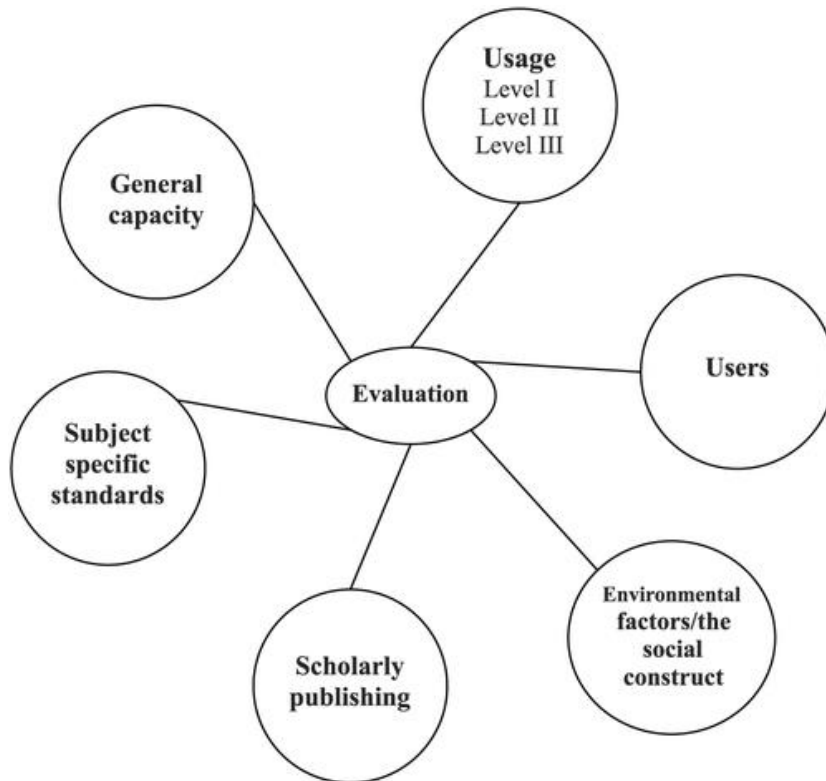
Yhteisen kokoelmapolitiikan myötä kirjastoihin saadaan yhtenäinen näkemys aineiston valinnasta ja kokoelmien kehittämisestä. Sen myötä on mahdollista vastata paremmin kysyntään ja asiakkaan tarpeisiin. Kokoelmapolitiikassa voidaan määritellä mahdollisten kaksoiskappaleiden säilyttämiseen, aineiston poistoon, varastointiin, kaukolainaukseen ja aineistolahjoituksiin liittyviä käytänteitä. (Marvia 2005, 10.)

Marvian (2005, 11-13) mukaan yhteistä kokoelmapolitiikkaa varten

1. kartoitetaan seutuyhteistyötä tekevien kirjastojen ja niiden kehysorganisaatioiden missiot ja päämäärät sekä kokoelmapolitiikalle asetetut tavoitteet
2. tehdään asiakasanalyysi
3. kartoitetaan kokoelmien nykytilanne
4. selvitetään kokoelmatyötä tekevien henkilöiden vastualueet
5. tutkitaan kirjastojen olemassa olevat kokoelmapolitiikat
6. asetetaan yhteiselle kokoelmapolitiikalle käyttötarkoitus ja tavoitteet.

2.3 Kokoelmien arviointi

Kirjastokokoelmien tavoitteellinen kehittäminen edellyttää kokoelmien arviointia. Arvioinnin apuna voidaan käyttää erilaisia indikaattoreita, joita voidaan yhdistellä tarpeen mukaan. Kuviossa 2 esitetään kuusi erilaista evaluoinnin perustana olevaa indikaattoria, jotka vastaavat kokoelmien käyttöastetta, käyttäjämääriä, käytettävyyttä ja käyttötapoja sekä organisaation toimintaympäristöä koskeviin kysymyksiin. (Borin & Yi 2008.)

Kuvio 2. Kokoelmien arviointiin liittyvät indikaattorit. (Borin & Yi 2008).

Yleisen kirjaston kokoelman olemassaolon perusta on lähtökohtaisesti toisenlainen kuin tieteellisessä kirjastossa, joten indikaattoritkin ovat erilaiset. Kirjastokokoelmien fokus on siirtynyt omistamisesta käyttö- tai pääsyoikeuksiin, joten perinteisesti arvioinnin perustana olleet fyysisen kokoelman laajuus, ajantasaisuus ja kartunta, eivät ole enää niin merkittävässä roolissa. Ne ovat kuitenkin perustietoa, jota voidaan täydentää muiden indikaattoreiden avulla. Kokoelman perustietoihin kuuluu myös luokka- ja aihekohtaisten aineistojen määrä, joita on hyödyllistä tarkastella muihin seutukirjastoihin verrattuna. Merkittäviä arvioinnin perusteita ovat myös käyttö- ja käyttäjätilastot ja erilaiset käyttäjä-tutkimukset ja kyselyt. (Borin & Yi 2008.)

3 KOKOELMAPOLITIIKAN VALMISTELUN TOIMENPITEET JA ANALYTIikka

Kokoelmapolitiikkaa suunniteltaessa on otettava huomioon sekä organisaation sisäinen, että ulkoinen toimintaympäristö. Kokoelmapoliittisen strategian suunnittelu vaatii aikaa ja tietoa, jota voidaan kerätä erilaisten analyysimenetelmien avulla. Organisaation koosta riippuen suunnitteluun kuluu aikaa muutamasta kuukaudesta vuoteen. (Hesso 2012, 29-31.)

Hesso (2012, 31-32.) määrittelee suunnitteluprosessin vaiheet seuraavasti:

1. Tietojen keruu
 - Kerätään tarvittavaa dataa organisaation sisäisestä ja ulkoisesta ympäristöstä.
2. Analyysit
 - Analysoidaan kerätystä datasta organisaation strategiaa ajatellen oleelliset asiat, jotka jalostetaan ymmärrettäviksi synteesianalyyseiksi, esimerkiksi SWOT-analyysiä hyödyntäen.
3. Sidosryhmät
 - Selvitetään organisaation sidosryhmät ja analysoidaan niiden mahdollisuudet ja vaikutukset.
4. Strategia
 - Vahvistetaan organisaation arvot, missio ja visio sekä päätetään organisaation strategia.
 - Tehdään strategiasta koko henkilöstön asia.
5. Toimenpiteet
 - Jalkautetaan strategia ja huolehditaan, että kaikki omaksuvat strategian käytäntöön.
6. Seuranta
 - Laaditaan mittaristo, jonka avulla strategian toteutumista voidaan seurata.

Toimintaympäristön muuttuessa organisaation toiminnan perustan on oltava kunnossa. Strategiset peruskysymykset, miksi, kenelle, missä, miten ja milloin ovat ajankohtaisempia kuin milloinkaan aikaisemmin. Näiden ohella on aiheellista kyetä myös kyseenalaistamaan organisaation toimintamalleja. (Markkula & Syväniemi 2015, 14-16).

Ammatillinen ymmärrys ja käsitykset asiakkaan tarpeista ja palvelukokemuksesta saattavat poiketa todellisuudesta paljonkin. Kirjastoissa kerätään paljon erilaista tietoa ja tilastoja asiakaskäyttäytymisestä, mutta tieto jää helposti pinnalliseksi. Tilastojen perusteella tiedämme, kuinka paljon esimerkiksi e-aineistoja käytetään, mutta täyttääkö tarjoamamme e-kirjakokoelma asiakkaan tarpeita? Näemme kävijätilastoista, että jossakin kirjastossa on asiakkaita tiettyyn vuorokaudenaikaan poikkeuksellisen paljon. Tilastot eivät kuitenkaan kerro hyödynsivätkö kävijät kirjaston lehtitarjontaa vai kävivätkö he WC:ssä. (Emary 2016, 68.)

Kirjastohenkilöstön näkemys kirjastopalveluista ja asiakkaan tarpeista perustuu näkökulmaan, joka avautuu tiskin takaa asiakastiloihin. Asiakas näkee saman tilan ja saman palvelun, mutta tiskin toiselta puolen, jolloin se saattaa näyttäytyä hyvinkin erilaisena. Asiakaspalaute ja erilaiset asiakaskyselyt ovat hyviä tiedonlähteitä. Niiden avulla saatava tieto tekee ongelman tai puutteen näkyväksi, muttei vielä välttämättä auta ratkaisemaan sitä. Jotta ongelma voidaan ratkaista asiakasta parhaiten palvelevalla tavalla, tarvitaan lisää tietoa. (Ramsden 2016, 9.)

3.1 Tietojen keruu

Kokoelmaan, sen käyttöön ja kirjaston kokoelmatyöhön liittyvää tietoa on mahdollista kerätä monin eri tavoin. Tilastojen avulla saadaan esiin sekundääristä aineistoa, dokumentoituja lainaus- tai latauskertoja, kävijöitä, kokoemien laajuutta ja muuta lukumäärällistä tietoa. Käyttö- ja käyttäjätutkimusta voidaan syventää primääriaineiston, erilaisten kyselyjen, haastattelujen ja havainnoinnin avulla. (Kananen 2015, 76.)

Etnografia on laadulliseen tutkimukseen liittyvä tutkimusmenetelmä, jonka avulla voidaan selvittää kulttuuriin liittyviä ilmiöitä. Etnografista tutkimusta on kirjastoissa tehty varsin vähän, koska menetelmät ovat usein aikaavieviä ja monimuotoisia ja vaativat tarkkaa suunnittelua. Työläydestään huolimatta etnografian menetelmät ovat hyvinkin informatiivisia, sillä niiden avulla on mahdollista lisätä ymmärrystä asiakkaan tai asiakasryhmän

toiminnasta ja sen myötä palvelua tai esimerkiksi kirjastotilaa voidaan kehittää asiakaslähtöisesti. (Ramsden 2016, 9-11.)

Kirjaston asiakkaita voidaan jakaa kulttuurillisesti useisiin erilaisiin ryhmiin, kuten lapsiperheet, nuoret, työkäiset aikuiset, eläkeläiset, opiskelijat ja tutkijat. Kaikilla näillä ryhmillä on omat, toisistaan eroavat tarpeensa ja kirjastonkäytöntottumuksensa. Etnografinen kulttuurin tutkimus auttaa ymmärtämään miten eri ryhmät käyttävät kirjastoa. Eri asiakasryhmien arvojen ja ajatusten tuntemus lisää asiakasymmärrystä ja auttaa kehittämään palvelua asiakaslähtöisemmäksi. (Ramsden 2016, 10.)

Kokoelmia ja aineistoja käyttävät asiakkaat ovat asiantuntijoita kukin alallaan ja käyttämistään sisällöistä todennäköisesti perillä huomattavasti syvällisemmin kuin kirjastot ja kirjastohenkilöstö. Tutkimalla kuka kokoelmien aineistoja käyttää ja miten niitä käytetään, saadaan arvokasta tietoa kokoelmien täsmällisempään ja järjestelmällisempään kehittämiseen. Käyttö- ja käyttäjätutkimus auttaa kirjastoja myös paremmin ymmärtämään asiakasta ja parantamaan aineistojen käytettävyyttä. (Atton 1998.)

Havainnointi on kyselytutkimuksen ohella laadullisen tutkimuksen yleinen tutkimusmenetelmä. Havainnointi on hyvä menetelmä silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä on muilla menetelmillä vaikeaa saada tietoa. Havainnoinnin avulla saatu tieto täydentää muilla menetelmillä saatua käsitystä tutkittavasta ilmiöstä. Etnografian menetelmiä voidaan soveltaa paitsi asiakkaiden kulttuurillisen käyttäytymisen, myös henkilöstön toiminnan tutkimiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93-94.)

3.2 Analyysit

Ympäristöanalyysien avulla on mahdollisuus selvittää mitä ympäröivässä yhteiskunnassa on meneillään, mitä muut kirjastot tekevät, keitä asiakkaat oikeastaan ovat ja mitä he haluavat. (Hesso 2015, 14.)

Esimerkiksi Big datasta puhuttaessa analytiikkaa ajatellaan usein itsetarkoituksena. Analytiikka on kuitenkin vain väline, jonka avulla voidaan luoda perusteita tiedolla johtamiseen ja sen myötä organisaation tulevaisuuden visioiden laatimiseen ja toiminnan kehittämiseen. (Markkula & Syväniemi 2015, 79).

Yksinkertaistettuna Big data tarkoittaa äärimmäisen laajaa datamäärää, joka usein syntyy varsinaisen toiminnan sivutuotteena. Se sisältää määritellyssä muodossa olevaa

tietoa esimerkiksi kirjastojärjestelmässä tapahtuvista yksittäisistä toimista ja sen avulla voidaan tunnistaa asiakkaiden toimintamalleja ja käyttäytymistä. Big datan avulla voidaan analysoida järjestelmän tuottamaa tietoa ja kehittää toimintoja ja palveluja täsmällisemmin ja asiakaslähtöisemmin. (Strydom 2019, 1).

Koska Helle-kirjastoilla ei vielä ole yhteistä kokoelmapolitiikkaa, olisi hyvä aloittaa yhteisöanalyysillä. Yhteisöanalyysissä hyödynnetään myös eri kirjastojen mahdollisesti tekemät kokoelmiensa evaluoinnit. (Wilén, 2011.)

Toimintaympäristön analyysi

Tärkeimpiä toimintaympäristön analyysiin liittyviä seikkoja on ajankohtaisten suuntausten ja trendien ymmärtäminen. Kestävä kehitys, ilmastonmuutos ja muut maailmanlaajuiset riskit vaikuttavat organisaatioiden ja yksittäisten ihmisten arvoihin ja toimintaan. Analyysissä on huomioitava myös muiden kirjasto- ja muistiorganisaatioiden toiminta, maantieteellinen sijainti, yhteiskunnan sosiaalinen ja poliittinen tilanne sekä arvioitava niiden vaikutusta oman organisaation toimintaan. Toimintaympäristön analyysi auttaa tarkastelemaan organisaation toimintaa mahdollisuuksien ja riskien lävitse. (Juutinen 2016, 80-87.)

Trendien ja yhteiskunnallisten seikkojen ohjella analyysissä on otettava huomioon myös sidosryhmät. Sidosryhmiä ovat sellaiset toimijat, joihin kirjasto organisaationa jollain lailla vaikuttaa. Sellaisia ovat esimerkiksi koulut, päiväkodit, erilaiset yhteisöt ja yhdistykset. Sidosryhmiä ovat myös sellaiset organisaatiot tai yhteisöt, jotka vaikuttavat kirjaston toimintaan. Niitä ovat esimerkiksi kirjankustantajat, kirjakaupat, muut kirjastot, samoin edellä mainitut koulut ja päiväkodit. Sidosryhmien toimintaa, odotuksia ja vaikuttavuutta on peilattava omaan toimintaan. (Juutinen, 2016, 123-124.)

Asiakasanalyysi

Liiketaloudessa asiakasanalyysin tavoitteena on selvittää asiakkaan tarve, jonka tyydyttämiseksi palvelu tai tuote hankitaan. Mitä paremmin kirjastoissa ymmärretään asiakkaan tarpeita, sitä helpompaa on luoda strategia, jonka myötä kirjaston toiminta tuottaa asiakkaalle lisäarvoa. Yrityksen asiakasanalyysin avulla voidaan selvittää ja analysoida tuotteen kysyntää ja asiakkaan ostokäyttäytymistä. Strategiakanvas on työkalu, jonka

avulla voidaan selvittää minkälaisia asioita asiakas arvostaa. Visualisointi strategiakanvaksen avulla näyttää organisaation palvelujen rakenteen ja osoittaa miten ne vastaavat asiakkaan tarpeita. (Hesso 2015, 50-51.)

Julkisorganisaation asiakasanalyysin avulla voidaan niin ikään tutkia mitä palveluja asiakas tarvitsee ja miten hän palvelua kulloiseenkin tarpeeseen käyttää. Minkään toimialan rakenteet eivät ole ikuisia ja muuttumattomia. Eivät myöskään kirjastojen. Strategiaa ei pidä tehdä olemassa olevien rakenteiden ja toimintojen perusteella, analysoimalla alaa yleensä, vaan antaa strategialle mahdollisuus muokata organisaation rakenteita oman toiminnan kehittämiseksi. (Kim & Mauborgne 2015, 16.)

Sisäisen ympäristön analyysi

Sisäisen ympäristön analyysin avulla saadaan selville minkälaiset mahdollisuudet organisaatiolla on reagoida ympäristöstä ja asiakkailta tuleviin odotuksiin. Organisaation resurssit ja osaaminen tunnistetaan ja selvitetään, miten niiden puitteissa on mahdollisuus vastata asiakkaiden palvelutarpeisiin. (Hesso 2015, 14.)

Sisäisen ympäristön analyysin ohella on syytä selvittää myös teknologisen ympäristön mahdollisuudet. Yrityselämässä teknologia on tärkeä kilpailuetuun vaikuttava osa-alue. Kirjasto-organisaatiossa järjestelmät, tietokannat ja asiakaslähtöiset käyttöliittymät ovat lähtökohtaisesti avain hyvään asiakaspalveluun ja positiivisen palvelukokemuksen muodostumiseen. Onkin tärkeää analysoida teknologian tarjoamat mahdollisuudet, joilla voidaan ajatella olevan merkitystä kirjaston, kirjaston yhteistyökumppaneiden tai asiakkaan toimintaan. (Hesso 2012, 41.)

Yhä monipuolistuva ja lisääntyvä data luo haasteita yhteiskunnalle ja organisaatioille, myös kirjastoille. Pilvipalvelut tarjoavat tietoliikenneyhteyksien avulla lähes rajatonta tallennus- ja käsittelykapasiteettia. Sen vuoksi ne soveltuvat hyvin suurten, eri lähteistä koostuvien datamäärien käsittelyyn ja analysointiin. Big data jatkaa pilvipalvelujen ajatusta. (Salo 2013,10-15.)

Digitalisaation myötä pilvipalveluihin ja tietokoneille tallentuvan datan määrän on arveltu kaksinkertaistuvan vuosittain. Kokoelmaan ja sen hallintaan liittyvän datan tehokas hyödyntäminen ja asiakkaan toiminnan syvälinen ymmärrys ovat avaimia tulevaisuuden kirjastotyöhön. (Markkula & Syväniemi 2015, 8.)

Jyväskylän kaupunginkirjasto ja Turun kaupunginkirjasto toteuttivat Aluehallintoviraston rahoituksen turvin yhteistyössä big datan hyödyntämiseen liittyvän hankkeen vuonna 2017. Hankkeen tavoitteena oli hyödyntää kirjastojärjestelmän tuottamaa dataa kokoelmaproessin kehittämisessä Collection HQ-ohjelman avulla. (Jyväskylän kaupunginkirjasto, 2017.)

Yhteishankkeen toivottiin tuovan apua kelluvan kokoelman tasapainottamiseen, kokoelmapoistojen automatisointiin, keskitettyyn valintaan sekä kokoelmaan tehtyjen muutosten vaikutusten arviointiin. Tavoitteena oli vapauttaa henkilöstöä kokoelmatyön rutiinitehtävistä asiakaspalvelutyöhön. (Jyväskylän kaupunginkirjasto, 2017.)

Hankkeen myötä kirjastoissa omaksuttiin paitsi uusi tapa tehdä kokoelmatyötä, myös uusi ajattelutapa. Henkilöstön fyysisen kuormituksen arvioitiin vähentyneen ja kun kirjastojärjestelmän tuottama data saatiin paremmin hyötykäyttöön, myös päätöksenteon koettiin helpottuneen. Hankkeen todettiin myös tukevan kirjaston kehittämislinjaa, jossa lukemisen edistäminen ja tiedonhankinnan tukeminen ovat painopistealueina. Big datan hyödyntämisen avulla näihin tehtäviin arvioitiin jäävän enemmän aikaa. (Martikainen 2017.)

Ongelmiakin ja puutteitakin ilmeni. Kokoelmatyökalun avulla saadaan tietoa kokoelman määrällisestä käytöstä ja lainamäärien kautta ennusteita kokoelmien painopistealueista. Kokoelman laadulliseen arviointiin työkalu ei pysty, joten ammattiosaamiselle on edelleen kysyntää. Huonona asiana mainittiin myös se, että Collection HQ- ohjelman myötä kirjastossa on kaksi erillistä järjestelmää kokoelmatyötä varten. (Martikainen 2017.)

Hankkeessa ei hyödynnetty ulkoista, linkitettyä dataa, mutta jatkoa ajatellen sen käyttömahdollisuuksia on pohdittu. Jatkossa kehittämistavoitteena on henkilöstön osaamisen kehittäminen datan hyödyntämiseksi sekä tiedon keruun ja havainnollistamisen entistä parempi automatisointi. (Martikainen 2017.)

3.3 Strategia, toimenpiteet ja seuranta

Koko kirjastokimpalla olisi järkevää olla yhteinen strategia, visio, missio ja arvot, joiden puitteissa toimitaan ja jota kokoelmatyöhön liittyvä strategia linjauksineen tukee. Visio on organisaation toiminnan tavoite, jonka vuoksi työtä tehdään. Missio määrittää sen mitä tehdään ja miten asiakas siitä hyötyy. Arvot ovat koko organisaation toiminnan perusta. Kokoelmatyön strategia ja linjaukset toteutetaan ja jalkautetaan henkilöstölle siten, että

koko organisaation henkilöstö toteuttaa strategiaa omassa työssään aina. (Hesso 2012, 32-33).

Strategisen johtamisen yleisenä ongelmana on se, että strategia itsessään on hyvin suunniteltu ja siihen on käytetty aikaa, mutta jalkauttaminen eli implementointi, strategian käytännön toteuttaminen ei syystä tai toisesta onnistu. Implementointiin ei useinkaan käytetä riittävästi aikaa ja panostusta ja silloin koko strategia jää vain nipuksi paperia, jonka työstämiseen on käytetty paljon resursseja. Strategisen johtamisen ammattilaiset sanovatkin strategian laatimisen olevan huomattavasti helpompaa kuin sen käytännön toteutus. Implementointiin tulee kiinnittää huomiota. Siihen on varattava riittävästi aikaa ja voimavaroja, jotta organisaation strategiatyöhön kannattaa ylipäättään ryhtyä. (Salminen 2008, 14-15).

Jos organisaatiokulttuuri on luottamuksellinen ja tukee vuorovaikutusta, on strategian lanseerauksen havainnointi yksinkertaista eikä vaadi erikseen laadittuja seurantamenetelmiä. Pienissä organisaatioissa "management by walking around"-menetelmä on useimmiten varsin toimiva. Yleinen ongelma on, että samalla kun johto yliarvioi johtamisviestinnän tehoa ja onnistumista, henkilöstö kokee viestinnän ja vuorovaikutuksen tason heikoksi. Yksipuolisten, luentotyyppisten tiedotustilaisuuksien teho on osoitettu vaatimattomaksi. Organisaation onkin syytä mitata viestinnän onnistuista ja kehittää arviointimenetelmiä lanseeraustoimien tehon mittaamiseen. Lanseerauksen onnistumista voidaan seurata esimerkiksi kehityskeskusteluissa ja henkilöstölle suunnattujen kyselyjen avulla. (Salminen 2008, 171-174).

4 SEUTUYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

Toiminnalliset ja taloudelliset alueet ovat Suomen lähimenneisyydessä muuttuneet suhteellisen nopeaan tahtiin. Maakuntien perustamisesta on edetty kuntarakenteiden muutoksiin. Kuntarajoja on sopeutettu palvelujen tehostamista tavoitellen, suuremman yksikön on mahdollista tuottaa palveluja pienemmin kustannuksin ja toimintaympäristön muutoksiin on helpompi reagoida nopeammin. Alueellista yhteistyötä kehitetään kuntaliitosten ohella myös olemassa olevien hallinnollisten yksiköiden yhteistoimintaa kehittämällä. (Riukulehto 2016, 7-9.)

Kulttuurintutkimuksessa yhteisö käsitteenä voi tarkoittaa kotiseutua, kuntaa, kylää tai yhdistystä. Yhteisö antaa ihmisen asemalle ja roolille tietyt rajat. Toisaalta yhteisö ajatuksena on nykyään määrittelynä hiukan keinotekoinen. Kuten Ruralia-instituutin tutkimusjohtaja Sulevi Riukulehto (Riukulehto 2016, 10-11.) asian ilmaisee: ”Yhteisöt ovat niin kuin ne määritellään”.

Yleisten kirjastojen identiteetti on muuttunut kuntaliitosten myötä merkittävästi. Samaan aikaan myös digitalisaatio ja kirjastojen muovautuminen kirjalainaamoista nykyisiksi kuntalaisten yhteisiksi monitoimitiloiksi asettavat kirjastojen johtamiselle ja henkilöstön osaamiselle uudenlaisia vaatimuksia. Johtamisen haasteena on, kuinka säilyttää organisaation sisäinen yhtenäisyys ja samalla vastata yhteiskunnassa ja palvelujen kysynnässä tapahtuviin muutoksiin. (Lindberg & Kortelainen 2016, 109-110.)

Yksi johtajuuden tärkeimmistä tehtävistä on yhdistää yksilöt ryhmäksi. Yhteinen identiteetti motivoi henkilöstöä työskentelemään yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Identiteetin määrittämisen tueksi on Koiviston & Rannan (2019) mukaan etsittävä vastauksen kolmeen keskeiseen kysymykseen:

- Keitä me olemme?
- Mitkä asiat ovat meille tärkeitä?
- Miten eroamme muista ryhmistä?

Identiteetti määrittyy sosiaalisen todellisuuden kautta. Vastauksena kysymyksiin muodostuu kuva organisaation toimintaympäristöstä sekä organisaatiota kuvaavista asioista.

Informaatioalan asiantuntijat arvioivat jo 30 vuotta sitten kirjastojen tehtäväkuvassa tapahtuvan vuoteen 2010 mennessä monenlaisia muutoksia, kuten itsepalvelun ja etäkäytön lisääntymisen, aukioloaikojen pidentymisen, yksittäisten kirjastojen korvautumisen kattavalla kirjastoverkolla ja toiminnan luonteen muuttumisen kirjalainaamoista monitoimipaikoiksi. 1980-luvun lopulla suomalaisessa hallinnossa otettiin käyttöön uusia julkisen johtamisen ideoita ja periaatteita. Tavoitteina oli muun muassa kilpailutuksen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen ja asiakaslähtöisyyden parantaminen. Päätöksentekoa pyrittiin hajauttamaan enenevässä määrin kuntatasolle. 1990-luvun alussa talouslama käynnisti julkishallinnon mittavat uudistukset, joiden myötä erilaiset kumppanuudet ja verkostoituminen ovat lisääntyneet. Kirjastojen yhteistoiminnalliset yhteenliittymät, kirjastokimpat, olivat merkittävä askel organisoidun kuntayhteistyön polulla. (Lindberg & Kortelainen 2016, 112-113.)

Yleiset kirjastot ovat hallinnolliset rajat ylittävän yhteistyön edelläkävijöitä. Yksittäiset kirjastot ovat nykyisin osa seudullista, kansallista ja kansainvälistä kirjastoverkkoa. Yhteisistä kirjastojärjestelmistä on edetty yhteisiin hankintakonsortioihin, seudullisiin aineistokuljetuksiin ja yhteisöllisten verkkopalvelujen kehittämiseen. Kunnat voivat järjestää kirjastopalvelut parhaaksi katsomallaan tavalla, joko itse tai ostamalla palvelut tai osan palveluista muilta kunnilta. (Lindberg & Kortelainen 2016, 114-115.)

Julkishallinnon organisaatioiden on muotoiltava yhteiskunnan lainsäädännön myötä määräämät tehtävät sellaisiksi palveluiksi, joita asiakkaat tarvitsevat ja haluavat. Yleisen kirjaston toiminnan lähtökohta on hyödyn tai lisäarvon tuottaminen kuntalaiselle, kirjaston asiakkaalle. Kirjastopalvelu ei ole stabiilia, vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen samanlaisena toistuvaa toimintaa. Palvelujen on kehitettävä ja muututtava asiakaslähtöisesti. Asiakas määrittää organisaation toiminnan. (Lindroos & Lohivesi 2010, 17.)

Kirjastokimpat toimivat niin sanotusti moniorganisatorisessa kentässä, usean organisaation yhteisellä toiminta-alueella. Moniorganisatorinen kenttä tarkoittaa usean keskenään vuorovaikutuksessa olevan organisaation yhteistä toiminta-aluetta, joka on usein esimerkiksi hallinnollisesti tai maantieteellisesti rajattu. Kyseessä on yleensä tietty toimiala tai määrätyllä alueella toimivien organisaatioiden muodostama kokonaisuus. Kirjastojen seutuyhteistyö kattaa nämä molemmat ehdot. (Engeström 2004, 82-83.)

Kirjastojen tietokannat ja erilaiset verkkopalvelut muodostavat eräänlaisen infrastruktuurin, joka vaatii jatkuvaa ylläpitoa ja kehittämistä samalla tavalla kuin esimerkiksi tie- tai

rataverkko. Kirjastoverkon infrastuktuuri on moniorganisatorisen maaston näkyvä rakenne, joka kehittäminen on kirjastojen merkittävimpiä tehtäviä. (Engeström 2004, 85.)

Seudullisessa moniorganisatorisessa yhteistyössä tarvitaan oman kunnan ja oman organisaation rajojen ylittämistä, vuorovaikutusta ja yhteisiä neuvotteluja sekä sopimuksia yhteisen toiminnan tuottamiseksi, kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi. Yhteistoimintaan sisältyy vastavuoroisuuden vaatimus: Kaikkien kimpan kirjastojen on osallistuttava ja sitouduttava toiminnan ja palvelujen kehittämiseen. Pelkkä jäsenyys, kuuluminen johonkin kimppaan, ei vielä luo jatkuvuutta. Kirjaston koko ei seudullisessa yhteistyössä ole ratkaisevaa. (Engeström 2004, 86-87.)

Kirjastojen seudullinen yhteistyö tähtää palvelujen tuottamiseen ja kehittämiseen yksittäistä kuntaorganisaatiota suurempana toiminnallisena yksikkönä, tehokkaasti ja taloudellisesti. Yhteinen tavoite motivoi tekemään ja toimimaan. Tavoitteen käsite liittyy aina muutokseen. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää suunnitelmallista toimintaa. Suunnitelmallinen toiminta edellyttää strategiaa, tavoitteellista suunnittelutyötä. (Ylisirniö 2011, 11-12.)

4.1 Kumppanuus

Kuten kauppaliikkeiden, myös kirjastojen palveluja hyödynnetään paljon verkossa, jolloin kirjaston maantieteellinen sijainti ei enää ole ratkaiseva. Verkkopalvelujen ja seudullisen yhteistyön myötä kuntarajojen merkitys vähenee. Tehokkaan ja kontrolloidun toiminnan lisäksi on omaksuttava entistä sitoutuneempia verkostoitumistapoja, jotta toimintoja ja palvelua voidaan kehittää taloudellisemmin ja joustavamin. (Ståhle & Laento 2000, 20-21.)

Kirjastokimppa on itsessään vasta mahdollisuus. Se on verkosto, joka kumppanuuden kautta on mahdollista kehittää taloutta ja toimintaa hyödyttäviksi arvoiksi. Verkostojen muodostaminen kumpuaa yksittäisten organisaatioiden kehitystarpeista ja hyödyntämisestä. (Ståhle & Laento 2000, 40-41.)

Liike-elämässä onnistunut kumppanuus edellyttää tasavertaisuutta ja vastavuoroisuutta. Toimivassa kumppanuudessa on kyse kaksoisriippuvuudesta, jossa osapuolet tarvitsevat toisiaan ja tunnistavat riippuvuutensa hyödyn saavuttamiseksi. Kaksoisriippuvuus on onnistuneen kumppanuuden kannalta merkittävää etenkin, kun organisaatiot ovat keskenään kovin eri kokoisia, kuten Helle-kirjastojen tapauksessakin on. Kuntakoko ei ole

kuitenkaan automaattisesti tee hierarkista juopaa organisaatioiden välille. Kaikkien osapuolten yhteinen vastuunkanto ja ymmärrys yhteistyön arvosta on onnistuneen kumppanuuden ratkaisevin tekijä. Valtasuhteiden mahdollinen epätasapaino ja resurssien epätasaisuus asettavat kumppanuuden toteuttamiselle enemmän vaatimuksia, taitoa ja erilaisten lähtökohtien tiedostamista ja huomioon ottamista. (Ståhle & Laento 2000, 67-69.)

Pirkko Lindberg (2014, 27) on lisensiaatintyössään käyttänyt Ståhlen ja Laennon (2000, 81-96) kumppanuuden tasojen kolmijakoa ja soveltanut sitä kirjastoyhteistyön näkökulmasta, taulukko 1.

	Operatiivinen kumppanuus Istuttaminen	Taktinen kumppanuus Integrointi	Strateginen kumppanuus Innovaatio
Tavoite	kustannusten alentaminen, keskittyminen omaan ydin-toimintaan	yhdistää prosesseja, oppia tehokkaampia toimintatapoja	tuottaa merkittävää strategista etua → tuoteinnovaatio → bisnesinnovaatio → toimintainnovaatio
Tietopääoma	määritelty tuote tai palvelu	ilmenee osaamisena, toimintaprosesseina ja -kulttuurina	vaatii ydinosaamisen tai aineettoman varallisuuden paljastamista/luovuttamista
Lisäarvo	taloudellinen	toiminnan tehostaminen, uuden oppiminen	mahdollisuus nostaa liiketoiminta kokonaan uudelle tasolle
Luottamuksen perusta	sopimus	dialogi, yhteistyö	yhteinen aaltopituus - yhteys - innovatiivisuus - luottamus

Taulukko 1. Kumppanuuksien tasot ja niiden ilmenemismuodot.

Kumppanuustasojen mukaisesti voidaan ajatella, että Helle-kirjastot ovat siirtymässä taktisesta kumppanuudesta strategisen kumppanuuden tasolle, jossa yhteistyön tavoitteena on tuottaa kirjastoille merkittävä strategista hyötyä. Strategisessa kumppanuudessa yhteisiä toimintamalleja, prosesseja ja palveluja voidaan innovatiivisesti kehittää. Strateginen kumppanuus vaatii kaikkien Helle-kirjastojen sekä koko henkilöstön tietopääoman ja osaamisen jakamista yhteiseksi hyödyksi. Edellytyksenä on ”yhteinen aallonpituus”, sitoutuneisuus, vankka luottamus ja halukkuus toimintojen ja palvelun innovatiiviseen kehittämiseen seutuyhteistyönä. (Lindberg 2014, 27.)

Kumppanuus perustuu kovien ja pehmeiden arvojen yhdistämiseen, se on taloudellisten ja inhimillisten tekijöiden yhdistymä. Kumppanuuden ydin on luottamuksen rakentamisessa ja tietopääoman integroinnissa, jotka tuottavat lisäarvoa kaikille osapuolille. Verkostot, osaamisen integrointi, strateginen uskallus ja innovatiivinen ajattelu ovat ne tekijät, joiden avulla kirjastojen seutuyhteistyö kehittyy ja tuottaa tulosta. Kaiken perustana ovat ihmiset, joiden osaamiseen ja taitoihin kumppanuus lopulta perustuu. (Stähle & Lauste 2000, 11.) Kuten Pirjo Stähle ja Kari Laento (2000) teoksensa esipuheessa asian osuvasti tiivistävät:

Uudistumiskyvyn ydin on ihmisessä. Yrityksen kilpailukyvyn ydin on ihmisten voimavarojen yhdistämisessä. Uuden talouden ydin on yritysten voimavarojen yhdistämisessä.

Kumppanuuden rakentumisen kannalta oleellista on miten organisaatiot suhtautuvat toisiinsa. Organisaatiolla ei itsessään ole mielipiteitä, se ei luo suhteita eikä kommunikoi. Luottamuksellisen kumppanuuden ja merkityksellisen yhteistyön merkittävin tekijä on henkilöstö. Ammattitaitoiset, kommunikoivat, kollegojaan kunnioittavat ja tilannetaitoiset ihmiset ovat linkkejä, joiden varaan kumppanuudet lopulta rakentuvat. Hyvän yhteistyön perustalla on toimiva kommunikaatio ja sen kolme perustekijää: asiat, tunteet ja intressit. Rakentavan kommunikaation ja vuorovaikutuksen takaamiseksi on osattava viestiä oikea-aikaisesti ja aidosti. On pystyttävä kertomaan oma mielipiteensä tai käsityksensä asiasta sekä ilmaisemaan asiaan liittyviä omia tunteitaan ja intressejään. (Stähle & Laento 2000, 62-63.)

4.2 Oppiva organisaatio

Oppiva ihminen rakentaa osaavaa organisaatiota, tulevaisuudessa mahdollisesti enenevässä määrin tekoälyn avulla. Yksittäisten työntekijöiden osaaminen ei kuitenkaan automaattisesti tee organisaatiosta osaavaa. Kirjastot saattavat näennäisesti olla hyvinkin oppimismyönteisiä ja henkilöstön oppimista tukevia, mutta jos osaamista ei jaeta, se ei edistä organisaation oppimista ja kehittymistä. (Kupias & Peltola 2019, 181.)

Helle-kirjastojen henkilöstökyselyssä tuli esiin keskustelun ja vuorovaikutuksen merkitys, joka on oppivan organisaation keskeinen menestystekijä. Kyselystä kävi myös ilmi, että nykyiset Helle-työryhmät koetaan toimimattomiksi ja keinotekoisiksi. Perinteinen kokousmalli ei edistä välitöntä vuorovaikutusta ja oppimista. Niiden tilalle kaivattiin työtehtäväkohtaisia foorumeita ja keskustelualustoja. Idea työtehtävien myötä muodostettavista työpareista on mielestäni oivallinen. Vanha mestari - oppipoika -menetelmä on päivitetynä mitä toimivin tapa jakaa oppimista. Molemmat osapuolet hyötyvät, koulutus, kokemus ja hiljainen tieto yhdistyvät ja jalostuvat uudeksi yhteiseksi tiedoksi ja osaamiseksi.

Kirjastot toimivat jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä. Perustoiminnan osaamisen ohella on kyettävä reagoimaan muutokseen ja kehittymään. Henkilöstön osalta tämä edellyttää perustyön osaamisen ohella kykyä omaksua uutta ajattelua ja uusia työtapoja. Strateginen ajattelu ja reflektointikyky ovat tämän päivän työtaitoja. (Kupias & Peltola 2019, 182.)

4.3 Tutkimuksen luotettavuus

Kyselytutkimuksen (liite 1) käytettävyys ja luotettavuus olisivat jääneet huonoiksi, mikäli vastausprosentti olisi ollut alhainen. Vastauskato on ongelma, joka heikentää tutkimusten luotettavuutta. Vastauskato on kyselytutkimusten yleinen ongelma. Toinen merkittävä luotettavuutta vähentävä tekijä on peittovaje, jolloin osa tutkimuksen perusjoukosta jää mittauksen ulkopuolelle. Oman tutkimukseni osalta peittovaje olisi voinut syntyä esimerkiksi niin, että kirjastojen johtajat olisivat toivomuksestani huolimatta välittäneet kyselyn vain tiettyjä työtehtäviä hoitaville henkilöille tai tietyn ammattinimikkeen haltijoille. (Pahkinen 2012, 174).

5 KOKOELMATYÖ HELLE-KIRJASTOISSA - TAUSTAKYSELY HENKILÖSTÖLLE

Helle-kirjastojen henkilöstölle suunnatun kyselytutkimuksen tavoitteena oli tuoda näkyviin henkilöstön kokemuksellista tietoa ja antaa työkaluja Helle-kirjastojen yhteisten kokoelmapolitiikan koostamista varten. Tarkoituksena oli saada käsitys henkilöstön näkemuksista seutuyhteistyön tasosta ja toiminnan kehittämisen tavoitteista. Kysely oli avoinna 6. - 16.3.2018. Vastaajat tavoitettiin sähköpostitse, sekä Facebookissa olevan Uudenmaan yleisten kirjastojen henkilökunnalle tarkoitetun KEHU-ryhmän kautta. Vastauksia tuli 47.

Kysymyksiä oli 25 (Liite 1). Valtaosa kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä. Joihinkin kysymyksiin liittyi myös avoin tekstikenttä, johon oli mahdollista tarkentaa vastausta. Avoimiin kenttiin tuli paljon vastauksia ja jälkikäteen arvioituna avoimia kenttiä olisi saanut olla useammankin kysymyksen kohdalla. Vastaajien anonymiteetin säilymisen vuoksi avoimista vastauksista poimittuja suoria lainauksia ei ole käytetty.

Kyselyn perusteella valtaosa vastanneista oli sitä mieltä, että yhteinen kokoelmalinjaus olisi tarpeellinen. 34 % oli sitä mieltä, että se olisi tarpeellinen ja 47 % arveli sen ehkä olevan tarpeellinen. 19 % ei pitänyt sitä lainkaan tarpeellisena. Kysymystä olisi ollut syytä avata ei-vastauksen osalta siten, että vastauksen perustelut olisivat tulleet esiin. Yli puolet vastanneista, 57 %, oli sitä mieltä, että seutuyhteistyö tukee oman kirjaston kokoelmatyötä. 28 % ei osannut sanoa ja 15 % vastasi, ettei seutuyhteistyö tue oman kirjaston kokoelmatyötä.

Hankinta

Valtaosa vastanneista, 72 %, oli sitä mieltä, että aineistonhankintaa tulisi keskittää. Tarkensin kysymystä tarjoamalla erilaisia vaihtoehtoja keskittämistyöhön käytännön tasolla. Tarjolla olleista vaihtoehtoista eniten kannatusta, 44 %, sai ajatus hankinnan keskittämiseksi halukkaille kirjastoille koosta ja henkilöstömäärästä riippumatta. Seuraavaksi eniten kannatusta sai hankinnan keskittäminen aineistoittain eri kirjastoille. 19 % oli sitä mieltä, että hankinta voitaisiin keskitetysti hoitaa Porvoon kaupunginkirjaston toimesta. Loput 12 % valitsivat vaihtoehdon ”jotenkin muuten, miten”.

Avoimissa vastauksissa tuli esiin kokemus seutuyhteistyön kehittämisessä olleista puutteista jo Helle-kirjastoja edeltäneen Porsse-kimpan ajalta. Erityisesti asioiden ja prosessien valmistelu ja esityö nähdään riittämättömänä. Hankinnan keskittämisen aloittamiseen saattaisi löytyä halukkuutta sellaisen aineiston suhteen, johon perehtymiseen ei kaikissa kirjastoissa ole riittävästi resursseja, mutta jotka hyödyttäisivät tasapuolisesti kaikkia asiakkaita. Tällaisia aineistoja ovat esimerkiksi e-aineistot, vieraskielinen kirjallisuus, aikuisten elokuvat, musiikki ja konsolipelit.

Kuvailu

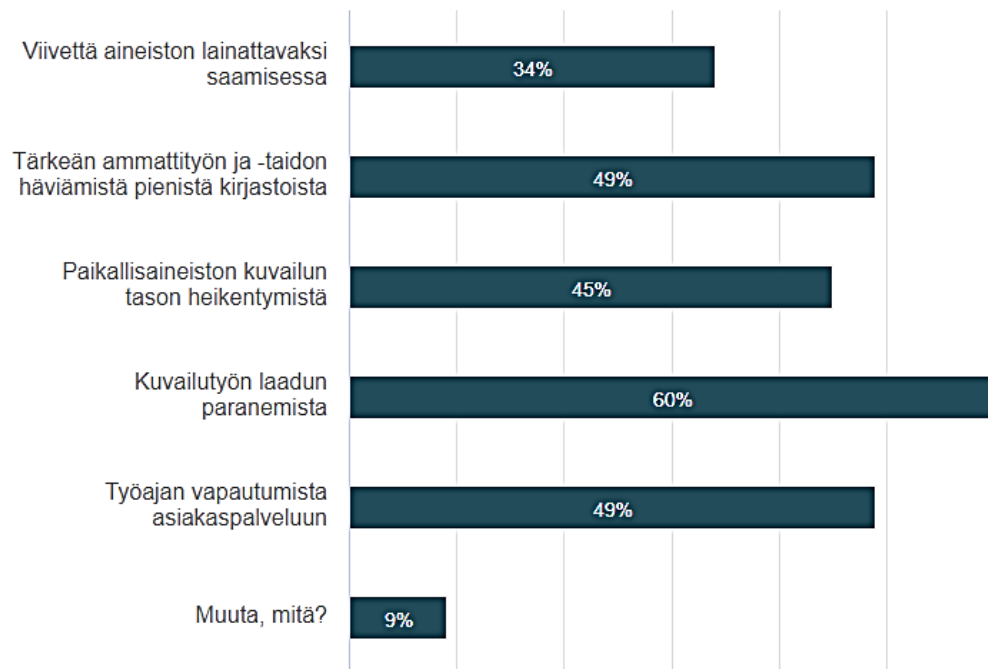
Yleisissä kirjastoissa primääriluetteloinnin osuus kuvailutyöstä on melko vähäistä. Helle-kirjastoissa tehdään pääsääntöisesti vain tietueiden yhdistämistä, mikä kyselystäkin käy ilmi. 45 % vastanneista pitää kuvailutyötä keskeisenä työtehtävänä omassa kirjastossaan. 32 % oli sitä mieltä, ettei se ole erityisen merkittävä osa-alue. Lopuilla ei ollut asiaan mielipidettä suuntaan eikä toiseen.

Kuvailun laadun nähdään Helle-kirjastoissa heikentyneen Porsse-kirjastojen tasoon nähden. Mahdollisina syinä nähdään ajan tai sitoutumisen puute. Kirjastopalvelun tuottamia tietueita ei ehditä tarkastaa ja korjata riittävän tarkasti.

Yli puolet, 55 %, näkisi kuvailun keskittämisen Helle-kirjastoissa järkeväksi ja tarpeelliseksi. 38 % ei osannut sanoa mielipidettään ja loppujen mielestä keskittäminen on täysin tarpeetonta. Kuvailu nähdään tärkeänä osana omaa ammatti-identiteettiä, eikä siitä välttämättä olla halukkaita luopumaan.

Jos kuvailu keskitettäisiin, valtaosa (74 %) vastanneista piti parhaana keskittää työ kaikille kuvailutyöhön halukkaille kirjastoille koosta ja henkilöstömäärästä riippumatta. Seuraavaksi eniten kannatusta (11 %) sai vaihtoehto, jossa kolme suurinta kirjastoa kantaisivat yhteisvastuun kuvailutyöstä. Muut vaihtoehdot jäivät marginaaliin. Kuvailun keskittäminen Porvoon kaupunginkirjastoon sai kannatusta seitsemältä prosentilta vastanneista ja työn jakaminen viiden suurimman kirjaston kesken olisi mahdollinen ratkaisu neljän prosentin mielestä.

Kysymykseen ”Mitä kuvailun keskittämisestä mielestäsi aiheutuisi?”, vastattiin alla olevan kuvion (kuvio 3) mukaisesti. Merkittävimmimmäksi hyödyksi nousi kuvailutyön laadun parantuminen.

Kuvio 3. Mitä kuvailun keskittämisestä mielestäsi aiheutuisi?

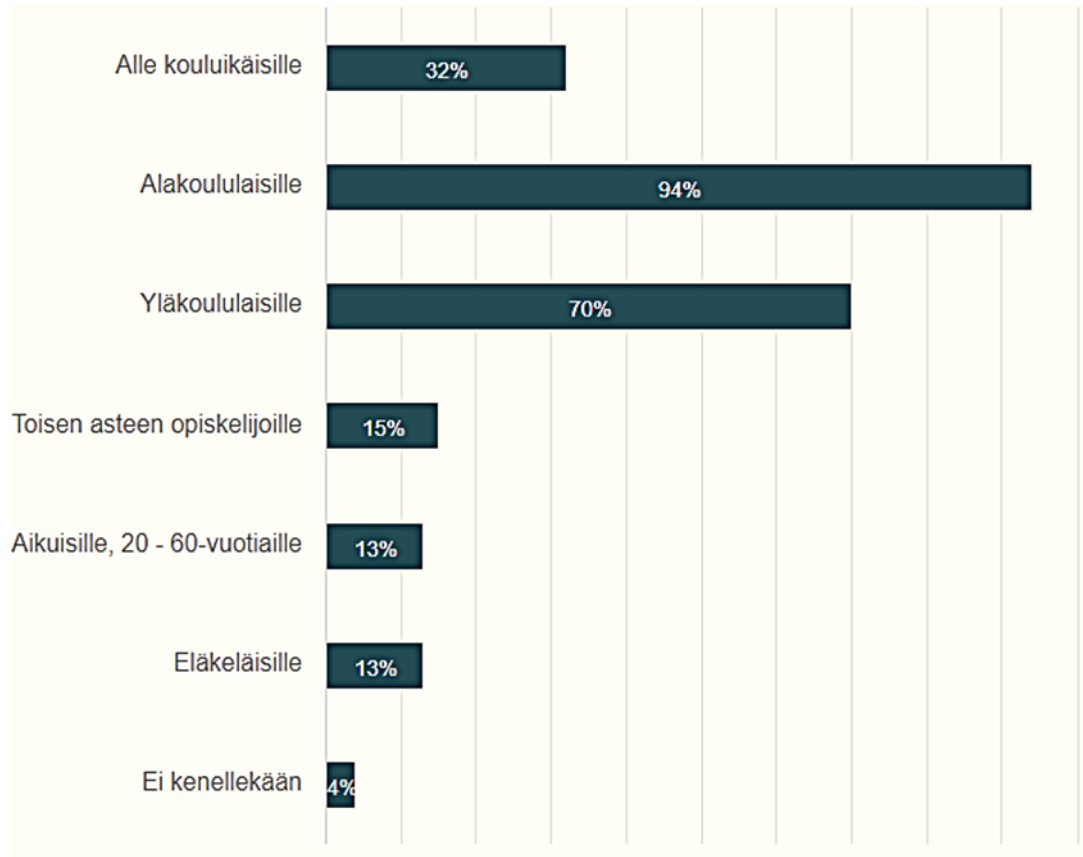
Avoimeen tekstikenttään tulleiden vastausten perusteella kuvailun keskittäminen nähdään toimivana ratkaisuna, kunhan se on hyvin suunniteltu ja valmisteltu. Vastauksissa suhtaudutaan mahdolliseen työajan vapautumiseen varauksella, mikäli aineiston vastaanottaminen, tietueiden yhdistäminen, niteiden muokkaus ja tarroitus säilyisivät edelleen jokaisen yksittäisen kirjaston tehtävänä.

Kirjavinkkaus

Vinkkaus on merkittävä osa lukutaitojen tukemista ja kokoelmien avaamista. Suurin osa vastanneista (74 %), näkee sen hyvänä seutuyhteistyön muotona. Valtaosin vinkkausta tehdään kirjastossa (85 %) ja kouluilla (77 %). Vinkkausta tehdään kuitenkin myös kysynnän mukaan, ”missä milloinkin” ja siellä minne pyydetään.

Vinkkaukseen osallistuu kirjastoissa keskimäärin 2 – 3 henkilöä. Jonkin verran on saatu vinkkariapua myös muista kirjastoista (26 %), yksityisen yrittäjän toimesta (6 %) ja asiakkaan (4 %) tai yhdistyksen tai yhteisön taholta (2 %).

Valtaosin kirjavinkkaus kohdistuu peruskoululaisiin. Painopiste on selkeästi peruskouluikäisissä, (kuvio 4).

Kuvio 4. Kirjavinkkauksen kohdeikäryhmät.

Toisen asteen opiskelijoiden vähäinen osuus saattaa johtua kyselyyn osallistuneiden kuntakoosta. Pienimmissä kunnissa ei järjestetä toisen asteen koulutusta. Kohderyhmät asettuivat tärkeysjärjestykseen seuraavasti:

- 1 Alakoululaiset
- 2 Yläkoululaiset
- 3 Alle kouluikäiset
- 4 Toisen asteen opiskelijat
- 5 Aikuiset, 20 – 60-vuotiaat
- 6 Eläkeläiset.

Varastointi

Vastaajista hiukan yli puolet, 53 % oli sitä mieltä, ettei varastointi ole tarpeellista kaikissa kirjastoissa. Perusteluina nousivat esiin erityisesti pienempiä kirjastoja hyödyttävät suurten kirjastojen laajemmat kokoelmat ja kattavat aineistokuljetukset Helle-kirjastojen sisällä sekä pienten kirjastojen tilanpuute. Toisaalta perusteina varastoinnin tarpeellisuuteen kaikissa kirjastoissa nähtiin tarve paikallisaineiston, kaksoiskappaleiden tai kausiluontoisten lastenkirjojen säilyttämiseen.

62 % vastaajista näki varastoinnin keskittämisen Helle-kirjastoissa järkevänä. Valtaosa oli sitä mieltä, että varastointi tulisi keskittää viiteen tai kolmeen suurimpaan kirjastoon. 9 % oli sitä mieltä, että varastointi voitaisiin keskittää Porvoon kaupunginkirjastoon. 17 % vastaajista näki järkeväksi keskittää varastoinnin kokonaan Varastokirjastoon. 38 % vastaajista näki hyväksi, että kirjastot erikoistuisivat varastoimaan aineistoja luokan tai aineistotyyppin mukaan.

Kehittämistoiveet

Kyselyn perusteella yhteistyön kehittäminen nähdään merkittävänä asiana, keskustelua ja suunnitelmallisuutta kaivataan. Yhteistyön suhteen peräänkuulutetaan myös jo sovitujen käytänteiden noudattamista. Vastauksissa nousi esiin ajatus mahdollisista määräaikaista kokeiluista, joiden avulla voitaisiin testata erilaisia toimintamalleja ja käytänteitä. Toiveissa on myös yhteisten ajatustenvaihtopäivien tai -foorumiin järjestäminen.

Kokoelmatyön yhteiset periaatteet ja linjaukset kuvailusta, varastoinnista ja kokoelmahoidosta saavat kannatusta. Myös hankintaan liittyviä yhteistyömahdollisuuksia pohdittiin.

Keskeisimmäksi seutuyhteistyön yksittäiseksi kehittämiskohteeksi nousi kirjavinkkaus ja kokoelmien avaamiseen liittyvä työ (64 %). Toiseksi tärkeimpänä mainittiin kuvailu (47 %), hankinta ja varastointi (molemmissa 36 %). Avoimissa vastauksissa muina kehittämiskohteiksi mainittiin kokoelmien arviointi ja poistoperiaatteet, E-aineistot, varausjonon älykäs kehittäminen sekä järjestelmäkoulutuksen lisääminen.

Lopuksi pyydettiin mielipiteitä osaamisen jakamisen toimintamalleista Helle-kirjastoille. Vaihtoehtoina olivat

- alueellisen kehittämiskirjaston järjestämät yleiset koulutukset
- Helle-kirjastojen omat tiettyyn tehtäväalueeseen liittyvät koulutukset (esimerkiksi kuvailu ja kirjavinkkaus)
- Helle-kirjastojen työryhmät
- sosiaalisessa mediassa toimivat suljetut ryhmät
- työkierto
- muu, mikä?
- osaamisen jakamiseen ei ole tarvetta.

Vaihtoehtoista oli mahdollista valita useita. Ylivertaisesti kannatetuin vaihtoehto oli Helle-kirjastojen omat tiettyyn tehtäväalueeseen liittyvät koulutukset (77 %). Toiseksi eniten kannatusta sai Alueellisen kehittämiskirjaston yleinen koulutustarjonta (70 %), seuraavina Helle-kirjastojen työryhmät (51 %), työkierto (47 %), sosiaalisen median suljetut ryhmät (19 %).

Avoimeen vastauskenttään tulleissa kommentteissa nykyiset Helle-työryhmät mainittiin keinotekoisina ja kaivattiin lisää työtehtäväkohtaisia ryhmiä tai sosiaalisen median foorumeita. Kokoukset nähtiin toissijaisena vaihtoehtona, ennemminkin toivottiin keskustelualustaa, joilla voisi esittää kysymyksiä ja vaihtaa ajatuksia. Esiin nousi myös ajatus työparien muodostamisesta joidenkin työtehtävien, kuten esimerkiksi digiopastuksen puitteissa.

5.1 Toimintamallien kehittäminen

Helle-kirjastojen kokoelmatyötä ja yhteistyön tasoa on syytä arvioida kriittisesti. Organisaation tehtävä on määritellä mitä Helle-kirjastot merkitsevät organisaation jäsenille. Pitää uskaltaa kyseenalaistaa vanhoja toimintamalleja. Jokaisen työntekijän on annettava muutokselle mahdollisuus ja oltava osallisena toiminnan ja palvelujen kehittämisessä. On uskallettava provosoida ja provosoitua, pohtia toimintoja ennakkoluulottomasti ja antaa innovaatioille mahdollisuus. Yhteisen kokoelmapolitiikan laatiminen on ehdottoman tärkeää, jotta voidaan ennakoida tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista ja suunnata organisaation resursseja oikein ja järkevästi.

Kyselyssä nousi esiin ajatus erilaisten toimintamallien määräaikaista kokeiluista. Tämä olisi mielestäni hyvä tapa lähestyä muutoksia ja kehitellä toimivia ratkaisuja. Eräänlainen laboratoriomalli, jossa työtapoja ja toimintoja suunnitelmallisesti sitoudutaan kokeilemaan etukäteen määritellyksi ajaksi, esimerkiksi vuodeksi. Kokeilusta kerättäisiin tietoa ja määräajan päättyessä saadut kokemukset, menestykset ja tappiot arvioitaisiin, tehtäisiin tarvittavat johtopäätökset ja kehitettäisiin toimintaa saatujen tulosten perusteella. Kaiken ei tarvitse tulla kerralla valmiiksi.

Yli puolet kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että kuvailun keskittäminen olisi järkevää. Suurin osa vastanneista myös arveli kuvailutyön laadun parantuvan keskittämisen myötä. Kyselyn perusteella kannatetuin tapa kuvailun keskittämiseen olisi jakaa työ haku- ja kirjastoille henkilöstömäärästä riippumatta siten, että kukin kuvailija keskittyisi tiettyyn aineistolajiin. Vaski-kirjastoissa kuvailu on keskitetty Turun kaupunginkirjastoon ja työ on jaettu aineistolajeittain. Aineistoittainen jako ei osoittautunut toimivaksi koska kuvailutietojen päivittyminen pysähtyy, mikäli vastuualueen työntekijä on vuosilomalla tai sairaana. (Hypén Kaisa, 22.2.2019.)

6 YHTEENVETO

Tutkimukseni pohjalta nousee esiin useita avoimia kysymyksiä, joihin kokoelmapolitiikka ja sen linjauksia pohdittaessa tulee kiinnittää huomiota. Mitkä ovat Helle-kirjastojen arvot, visio ja missio? Kirjastolaki, 29.12.2016/1492, määrittelee yleisen kirjaston tehtävät ja yhteistyötahot, mutta lakisääteinen yhteistyö pelkän yhteistyön vuoksi ei ole hedelmällistä eikä riittävä edellytys aidon yhteistoiminnan kehittymiselle.

Seudullisen moniorganisatorisen yhteistyön tavoitteiden ja toimintamenetelmien pitäisi olla selkeästi linjattuina sekä Helle-kirjastojen henkilöstölle, että asiakkaille. ”Kyllähän kaikki tietävät miksi tätä tehdään”-asenne ei edistä asiakaslähtöistä seutuyhteistyötä. Onko seutuyhteistyön tavoitteena hyödyntää organisaatiota vai asiakasta? Minkälaista hyötyä kirjastojen pitää seutuyhteistyöstä saada, jotta se auttaa myös kirjastopalvelun käyttäjää? Mitä pitäisi tehdä ja miten? Riittääkö yhteinen tietokanta ja säännölliset aineistokuljetukset? Ja lopuksi, miten varmistamme, että teemme oikeita asioita järkevällä tavalla? Näihin kysymyksiin vastaaminen edellyttää syvällistä ja avointa pohdintaa ja arvokeskustelua.

Toivon, että kyselystä nousi esiin asioita, joita Helle-kirjastoissa lähdetään aktiivisesti kehittämään. Henkilöstön osallistumista ja vuorovaikutusta on syytä tukea kaikin mahdollisin tavoin. Mainittu työparikokeilu on mielestäni hieno idea. Mentorointi on hyvä tapa sekä jakaa että luoda uutta osaamista.

Kuvailutyön keskittäminen yhteen toimipisteeseen on vain yksi mahdollinen tapa. Heili-kirjastot ovat liittymässä Melindaan ja sen myötä käydyn keskustelun perusteella kuvailutyö mahdollisesti keskitetään Lappeenrannan ja Imatran kirjastoihin. RDA ja Melinda-tietueiden korkean tason vaatimus karsi etenkin pienten kirjastojen halukkuutta osallistua kuvailutyöhön. (Savolainen Kirsi, 30.6.2019.)

Kuvailutyö vaatii ammattitaitoa ja sen ylläpitäminen edellyttää vuorovaikutusta muiden kuvailijoiden kanssa. Mielellään arjessa niin, että ongelmanratkaisu, keskustelu ja toimintatapojen kehittäminen tapahtuu välittömästi silloin kun asiat ovat akuutteja. Helle-kirjastojen muutaman kerran vuodessa kokoontuva työryhmä ei tue arkityön tekemistä eikä ole osoittautunut toimivaksi työn kehittämisessä. Työryhmältä on puuttunut sekä visio että missio.

Kaiken kaikkiaan kuvailutyö on yleisissä kirjastoissa yliarvostettu työtehtävä. Primääri-luetteloinnin määrä on vähäistä, pääasiallinen työ on tietueiden yhdistämistä ja tarkistamista. Se ei silti tarkoita, ettei kuvailijoiden ammattitaito olisi enää tarpeen ja etteikö sillä olisi käyttöä. Siihen ei kuitenkaan ole järkevää käyttää resursseja jokaisessa kirjastossa. Kyselyssä esiin noussut huoli Helle-kirjastojen kuvailun tason heikkenemisestä kertoo yksiselitteisesti, että käytänteissä on korjattavaa.

Kokoelmapolitiikan valmistelu edellyttää huolellista taustatyötä. Aikataulun laatiminen ja tehtävien jakaminen auttavat pitämään tekemisen hallinnassa ja varmistamaan tavoitteeseen pääsyn. Keskustelun ja vuorovaikutuksen mahdollistaminen on ensiarvoisen tärkeää.

Ihmiselle on ominaista lähestyä asioita yksittäisten toimintojen tai työtehtävien kautta. Strategiatyön kannalta kokonaisuus on tärkeintä. Kokoelmatyön strategia voidaan suunnitella vasta kun tavoitteet ja lähtökohdat ovat selvillä. Kuten Kansalaisfoorumin verkkolehden päätoimittaja Aaro Harju asian tiivistää: "Holistisessa, kokonaisvaltaisessa tarkastelutavassa kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa." (Harju 2015.)

LÄHTEET

- Atton, C., 1998. The librarian as ethnographer: notes towards a strategy for the exploitation of cultural collections. *Collection Building*, Vol. 17(4), s.154-158.
- Borin, J. & Yi, H., 2008. Indicators for collection evaluation, a new dimension framework. *Collection Building*, Vol. 27(4), s. 136-143.
- Emary, L., 2016. The why, what and how of using ethnography for designing user experience in libraries (ans a few pitfalls to avoid). In Priestner, A. & Borg, M. (ed.): User experience in libraries, applying ethnography and human-centered design. New York: Routledge. p. 68-83.
- Engeström, Y., 2004. Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Tampere: Vastapaino.
- Hangon kaupunginkirjasto, 2019. https://www.hanko.fi/kulttuuri_vapaa-aika_ja_nuoriso/kirjasto/aukioloajat_ja_yhteystiedot Viitattu 21.1.2019.
- Harju, A., 2015. Katso kokonaisuutta, älä osia. Kansalaisfoorumin verkkolehti. Viitattu 30.6.2019. https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/verkkolehti/aiemmat_kirjoitukset/katso_kokonaisuutta_ala_osia.1670.blog
- Hesso, J., 2012. Rakenna hyvinvointialan menestystarina. Helsinki: Kauppakamari.
- Hesso, J., 2015. Hyvä liiketoimintasuunnitelma. Helsinki: Kauppakamari.
- Hildreth, S., 2013. Chapter fifteen. In Janes, J. (ed.), Library 2020, today's leading visionaries describe tomorrow's library. Lanham: Scarecrow Press. pp 99-103.
- Juutinen, S., 2019. Strategisen yhteisvastuun käsikirja. Helsinki: Alma Talent.
- Jyväskylän kaupunginkirjasto, 2017. Big data kokoelmaprosessin kehittämisessä. Yleisten kirjastojen hankerekisteri. Viitattu 21.1.2019. <http://hankkeet.kirjastot.fi/hanke/big-data-kokoelmaprosessin-kehitt%C3%A4misess%C3%A4>
- Kananen, J., 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karlöf, B, Lundgren, K., Edenfeldt Froment, M., 2003. Ota oppia parhaista! Tehoa vertailuoppimisesta. Helsinki: Talentum.
- Kim, W. & Maubourgne, R., 2015. Sinisen meren strategia. Suomentanut Maarit Tillman, laajennettu painos Siiri Susitaival. Helsinki: Talentum.
- Koivisto, S. & Ranta, R., 2019. Näin motivoin yhteistyöhön, ryhmän johtamisen käsikirja. Helsinki: Kauppakamari.
- Kortelainen, T., 2009. Kokoelmien kehittämispolitiikka, Aineistopolitiikan luentomateriaali. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Kupias, P. & Peltola, R., 2019. Oppiminen työssä. Helsinki: Gaudeamus.
- Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492. Annettu Helsingissä 29.12.2016. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>.
- Lindberg, P., 2014. Kumppanuus Suomen yleisissä kirjastoissa. Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Lisensiaatintutkimus. Viitattu 13.1.2019. <https://docplayer.fi/2132928-Oulun-yliopisto-humanistinen-tiedekunta-pirkko-lindberg-kumppanuus-suomen-yleisissa-kirjastoissa.html>

Lindberg, P. & Kortelainen, T., 2016. Yhteistyön pioneerit, kuntaliitosten vaikutuksen kirjastoissa. Teoksessa: Riukulehto, S. (toim.) Kunnat, rajat, kulttuuri. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Lindroos, J-E., & Lohivesi, K., 2010. Onnistu strategiassa. Helsinki: WSOYpro.

Litmanen, Peitsala, P., 2018. Kirjastoalan keskusteluista. Viitattu 21.1.2019. https://www.kirjas-tot.fi/forum/kirjasto-kaapeli/kirjastoalan-keskusteluista?language_content_entity=fi.

Markkula, T. & Syväniemi, A., 2015. Analytiikkamatka, datasta tietoon ja tiedolla johtamiseen. Helsinki: Suomen Liikekirjat.

Martikainen, H., 2017. Big data kirjaston kokoelmatyön kehittämisessä. Jyväskylä: Jyväskylän kaupunginkirjasto. Viitattu 21.1.2019. https://kirjastopaivat2015.files.wordpress.com/2017/01/martikainen-hanna_gig-data-kokoelmatyc3b6ssc3a4.pdf

Marvia, J., 2005. Kirjoitetun kokoelmapolitiikan laatimisesta. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. <http://lib.tkk.fi/Julkaisut/E4.pdf>

Ojasalo, K., Moilanen, T., Ritalahti, J., 2015. Kehittämistyön menetelmät, uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro.

Pahkinen, E. 2012. Kyselytutkimusten otantamenetelmät ja aineistoanalyysi. Jyväskylä: Julpu.

Porsse-kirjastojen kokoelmapolitiikka. https://www.sipoo.fi/easydata/customers/sipoo/files/2011_kirjasto/porsse-kirjastojen_kokoelmapolitiikka_2013.pdf Viitattu 21.1.2019.

Ramsden, B., 2016. Using ethnography methods to study library use. Teoksessa: Priestner, A. & Borg, M. (toim.): User experience in libraries, applying ethnography and human-centered design. New York: Routledge.

Riukulehto, S. (toim.), 2016. Kunnat, rajat, kulttuuri, muutkokokemuksia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Saarti, J. & Relander, J., 2015. Viisas kirjasto vai älykäs tietoverkko. Teoksessa: Relander, J. & Saarti J. (toim.) Kirjaston kuolema. Helsinki: Avain.

Salminen, J., 2008. 7 askelta strategiasta tuloksiin. Helsinki: Talentum.

Salo, I., 2013. Big data, tiedon vallankumous. Jyväskylä: Docendo.

Strydom, S., 2019. Big data governance and perspectives in knowledge management. Hershey, PA: Information Science Reference.

Ståhle, P. & Laento, K., 2000. Strateginen kumppanuus, avain uudistumiskykyyn ja ylivoimaan. Helsinki: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A., 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turner, M., 2013. Chapter 13. In Janes, J. (ed.), Library 2020, today's leading visionaries describe tomorrow's library. Lanham: Scarecrow Press. pp 89-93.

Uudenmaan liitto, verkkosivut, 2019. https://www.uudenmaanliitto.fi/uusimaa/uudenmaan_kunnat Viitattu 21.1.2019.

Vastamäki, J., 2015. Kyselylomaketutkimus: tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa: Valli, R. (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vehkalahti, K., 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.

Wilén, R., 2011. Aineiston poistaminen kokoelmien kehittämisen työvälineenä. Signum, (1). Viitattu 22.1.2019. <https://journal.fi/signum/article/view/4059>.

Wilén, R. & Kortelainen, T., 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Yleisten kirjastojen neuvosto, 2016. Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020, Kansalaisen kirjasto – Olennainen osa suomalaista osaamista. Verkossa: <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/yleisten-kirjastojen-suunta-2016-2020-web.pdf>. Viitattu 13.1.2019.

Ylisirniö, P., 2011. Strateginen mittaaminen. Helsinki: WSOYpro.

Liite 1. Webropol-kysely Helle-kirjastojen henkilökunnalle

1. Tulisiko Helle-kirjastojen kokoelmatyötä ohjata yhteisellä kokoelmalinjauksella tai koelmapolitiikalla?
2. Tukeeko seutuyhteistyö mielestäsi oman kirjastosi kokoelmatyötä?
3. Onko Helle-kimppa mielestäsi sopivan kokoinen, liian pieni, liian suuri?
4. Kuinka tärkeänä pidät Helle-kirjastojen yhteistä hankintaportaalia?
5. Tulisiko Helle-kirjastojen hankintaa mielestäsi keskittää?
6. Jos vastasit kyllä, tulisiko hankinta mielestäsi keskittää Porvoon kaupunginkirjastolle, jakaa aineistoittain eri kirjastoille, jakaa halukkaille kirjastoille koosta ja henkilöstömäärästä riippumatta, jotenkin muuten?
7. Voisiko valinnan ulkoistaminen aineistotoimittajalle olla kirjastossasi toimiva ratkaisu?
8. Pidätkö kuvailutyötä keskeisenä työtehtävänä omassa kirjastossasi?
9. Kuinka moni henkilö kirjastossasi tällä hetkellä tekee kuvailutyötä?
10. Olisiko kuvailun keskittäminen Helle-kirjastoissa mielestäsi järkevää ja tarpeellista, täysin tarpeetonta, en osaa sanoa?
11. Jos vastasit edelliseen kysymykseen "Järkevää ja tarpeellista", oletko sitä mieltä, että kuvailu tulisi keskittää Porvoon kaupunginkirjastolle, kolmelle suurimmalle kirjastolle, viidelle suurimmalle kirjastolle, kuvailutyöhön halukkaille kirjastoille henkilöstömäärästä riippumatta, jotenkin muuten?
12. Jos kuvailu keskitettäisiin, tulisiko yksittäisen kuvailijan mielestäsi keskittyä tiettyyn aineistolajiin, keskittyä tiettyyn/tiettyihin kieliin, kaikkien tulisi tehdä kaikkea, erikoistuminen on huono asia, asia ei ole tärkeä?
13. Mitä kuvailun keskittämisestä mielestäsi aiheutuisi, viivettä aineiston lainattavaksi saamisessa, tärkeän ammattityön ja -taidon häviämistä pienistä kirjastoista, paikallisaineiston kuvailun tason heikentymistä, kuvailutyön laadun paranemista, työajan vapautumista asiakaspalveluun, muuta?

14. Mille kohderyhmille kirjastossasi järjestään kirjavinkkausta, alle kouluikäisille, alakoululaisille, yläkoululaisille, toisen asteen opiskelijoille, aikuisille 20-60 -vuotiaille, eläkeläisille, ei kenellekään?
15. Järjestetäänkö vinkkausta kouluilla, kirjastossa, muualla, kirjastossamme ei järjestä vinkkausta?
16. Kuinka moni kirjastosi henkilökunnasta osallistuu kirjavinkkaukseen, 1, 2-3, neljä tai enemmän, kirjastossamme ei tehdä kirjavinkkausta?
17. Onko vinkkausta tehty kirjastossasi yksittäisen yrittäjän toimesta, toisen kirjaston henkilöstön toimesta, yhteisön tai yhdistyksen edustajan toimesta, asiakkaan toimesta?
18. Laita kirjavinkkauksen kohderyhmät tärkeysjärjestykseen siten, että tärkein on numero 1.
19. Olisiko kirjavinkkausta mielestäsi mahdollista keskittää yhtenä seutuyhteistyön muotona?
20. Pidätkö aineiston varastointia tarpeellisena kaiken kokoisissa kirjastoissa?
21. Pitäisikö Helle-kirjastojen mielestäsi keskittää varastointia Porvoon kaupunginkirjastoon, viiteen suurimpaan kirjastoon, kolmeen suurimpaan kirjastoon, Varastokirjastoon, varastoinnin keskittäminen ei mielestäni ole järkevää?
22. Olisiko hyvä, jos kukin Helle-kirjasto erikoistuisi varastoimaan aineistoja luokan tai aineistotyyppin mukaan?
23. Millä kokoelmatyön osa-alueella seutuyhteistyötä pitäisi erityisesti kehittää, hankinnassa, kuvailussa, kirjavinkkauksessa ja muussa kokoelmien avaamiseen liittyvässä työssä, varastoinnissa, jossain muussa?
24. Mikä olisi mielestäsi hyvä tapaa jakaa osaamista Helle-kirjastojen henkilöstön kesken, alueellisen kehittämiskirjaston järjestämät yleiset koulutukset, Helle-kirjastojen omat tiettyyn tehtäväalueeseen (kuvailu, kirjavinkkaus jne.) liittyvät koulutukset, sosiaalisessa mediassa toimivat suljetut ryhmät, työkierto, muu?
25. Toiveita ja ideoita kokoelmatyön kehittämiseksi seutuyhteistyönä?